

12 55

**MUSIIKIN TAITEEN PERUSOPETUS
KANSALAIKOPISTOISSA**

**Pro gradu-tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikkitieteen laitos
Syksy 1998
Tapani Komulainen**

SISÄLLYS

ABSTRAKTI

1. JOHDANTO	1
2. TAIDEKASVATUS	3
2.1 Taidekasvatuksen määritelmä	3
2.2 Taidekasvatusjärjestelmä	5
2.2.1 Musiikkikasvatusjärjestelmä	7
3. TAITEEN PERUSOPETUS	9
3.1 Perusopetuksen tausta	9
3.2 Taiteen perusopetukseen liittyvä lainsäädäntö	12
3.3 Rahoitus ja valtionosuusjärjestelmä	15
3.4 Taiteen perusopetus ja musiikki	16
3.5 Taiteen perusopetuksen toteutuminen musiikin osalta	17
3.6 Musiikin tulevaisuus taiteen perusopetuksen järjestelmässä	19
4. OPETUSSUUNNITELMAT	21
4.1 Opetussuunnitelman käsite	21
4.2 Uusi opetussuunnitelma käsitys	22
4.3 Opetussuunnitelman laatiminen	23
4.4 Opetussuunnitelma taidekasvatuksessa	24
4.5 Taidekasvatuksen opetussuunnitelman haasteet	25
4.6 Taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelmat	27
5. KANSALAISOPISTO	29
5.1 Kansalaisopiston historiaa	29
5.2 Kansalaisopiston tehtävä	30
5.3 Opetuksen järjestäminen	31
5.4 Kansalaisopiston taiteen perusopetus	32
5.5 Kansalaisopistot ja musiikki	33
6. TUTKIMUSONGELMAT	35
7. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	36
7.1 Mittarin laadinta	36
7.2 Kohteen rajaus ja tutkimuksen suorittaminen	37
7.3 Tutkimuksen luotettavuus	38
7.4 Analyysimenetelmät	39
8. TULOKSET	40
8.1 Opetussuunnitelmat	40

8.1.1 Opetuksen jatkuvuus ja laajuus	40
8.1.2 Valmentava opetus, perusopetus ja aikuisopetus	41
8.1.3 Opetusjärjestelyt	42
8.1.4 Todistus	43
8.2 Kansalaisopistojen musiikin opetus	44
8.2.1 Lukuvuoden pituus	44
8.2.2 Oppilaiden valinta	45
8.2.3 Mahdollisuus päästä opiskelemaan	46
8.2.4 Hakijoiden instrumenttijakautuma	46
8.2.5 Opiskelun keskeyttäminen	47
8.2.6 Eri musiikin lajit opetuksessa	48
8.2.7 Valmentavat opinnot	49
8.2.8 Soitinopetus	50
8.2.9 Soitinopetus yksilö- ja ryhmäopetuksena	52
8.2.10 Opetuksen kesto	53
8.2.11 Teorian, säveltapailun ja musiikkitiedon opetus	53
8.2.12 Yhteissoitto	54
8.2.13 Tutkinnot	55
8.2.14 Arviointi	56
8.2.15 Omat kommentit	57
9. POHDINTA	61
9.1 Opetussuunnitelmat	61
9.2 Musiikin opetus kansalaisopistoissa	63
LÄHTEET	68
Liite 1. Muuttujaluettelo	71
Liite 2. Kyselylomake	73
Liite 3. Lähetekirje	81
Liite 4. Lähetekirje	82
Liite 5. Muistutuskirje	83
Liite 6. Kansalaisopistoissa suoritettavat kurssitutkinnot	84
Liite 7. Taiteen perusopetukseen liittyvä lainsäädäntö	85
Liite 8. Laki taiteen perusopetuksesta	86
Liite 9. Asetus taiteen perusopetuksesta	87

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta: Humanistinen

Laitos: Musiikkitieteen laitos

Tekijä : Tapani Komulainen

Työn nimi : Musiikin taiteen perusopetus kansalaisopistoissa

Oppiaine: Musiikkitiede

Työn laji: Pro Gradu-tutkielma

Aika: Syksy 1998

Sivumäärä 70 + liitteet 17 s.

Abstrakti

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää minkälaista musiikin opetusta kansalaisopistoissa annetaan taiteen perusopetuksen osalta, ja täyttääkö opetus taiteen perusopetuksesta annettujen opetussuunnitelmien perusteiden mukaiset kriteerit. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, onko kansalaisopistoilla käytössään opetussuunnitelmien perusteiden vaatimusten mukaiset opetussuunnitelmat.

Tutkimuskohteeksi valittiin kaikki Suomessa musiikin taiteen perusopetusta antavat kansalaisopistot. Tutkimus suoritettiin kaksiosaisena. Kaikilta kansalaisopistoilta tilattiin musiikin opetussuunnitelmat, joista selvitettiin sisältävätkö ne opetussuunnitelmien perusteissa annetut kriteerit. Kansalaisopistojen musiikinopetuksesta vastaaville henkilöille lähetetyllä kyselylomakkeella kartoitettiin opistoissa annettavaa musiikin opetusta ja taiteen perusopetuksen toteutumista.

Tutkimuksessa ilmeni, että kansalaisopistojen opetussuunnitelmat täytävät taiteen perusopetuksen kriteerit varsinaisen perusopetuksen ja aikuisopetuksen osalta varsin hyvin. Suurimmat puutteet opetussuunnitelmissa koskivat arviointia sekä oppilaiden valitsemistapaa. Kansalaisopistojen musiikinopetuksen osalta tutkimuksessa kävi ilmi opistojen erilaisuus. Osassa opistoista opetus oli hyvinkin monipuolista, kun taas osassa opistoista musiikinopetus jäi yksipuoliseksi mm. instrumenttivalikoiman osalta. Suurimmat puutteet koskivat arviointia. Opettajien omat kommentit taiteen perusopetuksen toteutumisesta olivat pääosin myönteisiä.

Asiasanat: Taiteen perusopetus, musiikin opetus, kansalais- ja työväenopistot, taidekasvatus

1. JOHDANTO

Suomessa luotiin 1990-luvun alussa uusi malli, jolla haluttiin ratkaista taidekasvatuksen kenttää pitkään haitannut hajanaisuus. Malli sai nimen taiteen perusopetus. Taiteen perusopetuksella pyrittiin yhtenäistämään eri tahojen järjestämää taideopetusta.

Kouluissa annettavan yleissivistävän taideopetuksen ohella on taideopetusta pääasiassa annettu musiikkioppilaitoksissa ja muissa ammattiin johtavissa taideoppilaitoksissa sekä kansalais- ja työväenopistoissa. Lisäksi maassamme on laaja taideharrastuksen alue, jota ovat ylläpitäneet erilaiset yhteisöt ja organisaatiot. Ongelmana on ollut opetuksen kirjavuus ja päällekkäisyys sekä opetuksen suuren kysynnän ja rajallisen tarjonnan välinen epäsuhta.

Laki taiteen perusopetuksesta astui voimaan 1.6.1992. Laki on puitelaki, joka antaa kunnille mahdollisuuden järjestää opetus omien resurssiensa mukaan tai ostopalveluna. Opetuksen järjestämisen edellytyksenä on kunnallisen taiteenalakohtaisen taiteen perusopetuksen opetussuunitelman olemassaolo. Opetussuunnitelmat laaditaan opetushallituksen kullekin taiteenalalle erikseen vahvistamien opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta. Nämä perusteet sisältävät opetusjärjestelyt, opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet. Opetussuunitelman vahvistaa kunnan valtuuttama viranomainen.

Kansalais- ja työväenopistojärjestelmä on yksi kattavimmista koulutusjärjestelmistä maassamme. Tämän vuoksi niiden rooli taiteen perusopetusta antavana organisaationa on ollut lain voimaantulosta alkaen merkittävä.

Kansalais- ja työväenopistojen perinteinen rooli aikuiskoulutusjärjestelmänä on murtunut, kun opetusta on vuodesta 1975 annettu alle 16 - vuotiaille musiikissa ja vuodesta 1985 taito- ja taideaineissa. Lapsille ja nuorille suunnattu opetus onkin kasvanut huomattavasti taiteen perusopetuksen myötä.

Taiteen perusopetukseen liittyvää hallinnollista ohjausta on annettu Suomen Kuntaliitossa, jossa sen toteutumista on myös säännöllisesti seurattu. Seuranta on keskittynyt pääasiassa määrälliseen rekisteröintiin. Tämä tutkimus on osa Kuntaliiton tekemää ns. pilottiseurantaa.

Kansalaisopistojen musiikinopetuksesta ei olemassa juurikaan tutkittua tietoa tai yhtenäisiä rekistereitä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin ollut selvittää, minkälaista musiikinopetusta opistoissa annetaan nimenomaan taiteen perusopetuksen osalta ja täyttääkö annettu opetus perusopetuksesta annetut kriteerit. Lisäksi on haluttu selvittää, onko kansalaisopistoilla käytössään musiikin opetussuunitelmat ja täyttävätkö ne opetussuunitelman perusteiden asettamat vaatimukset. Tutkimuksesta käy ilmi, etteivät taiteen perusopetuksen kriteerit ole vielä kukaan täysin selvillä. Puutteita opetussuunitelman perusteiden mukaisessa musiikinopetuksessa on sekä opetussuunitelmien että järjestettävän opetuksen kohdalla.

2. TAIDEKASVATUS

2. 1 Taidekasvatuksen määritelmä

Taidekasvatus on yleiskäsite, joka kattaa koko taideopetuksen sekä taiteiden harrastusmahdollisuuksien tarjoamisen. Myös erilaiset taide-esitykset, konsertit ja kirjastot ovat taidekasvatusta. (Puurula-Väyrynen 1992, 11.)

Taidekasvatukselle on annettu useita eri määritelmiä ja sen yleiset päämäärät voidaan asettaa hyvin monesta lähtökohdasta. Falkin (1993, 2.) mielestä taidekasvatuksella on kaksi perustehtävää: Taidekasvatus on yhteiskuntaa ja kulttuuria koossapitävä ja säilyttävä instituutio. Toisaalta taidekasvatus myös uudistaa kulttuuria ja yhteiskuntaa. Lisäksi taidekasvatus edistää myös yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden toteutumista, joka taas puolestaan edistää uuden kulttuurin esiintymistä.

Myös Ropo (1993, 63) näkee taidekasvatuksen päämäärät yhteiskunnallisesta ja yksilöllisestä näkökulmasta. Taiteen yhteiskunnallinen merkitys ilmenee mm. siinä, että taiteessa on tallennettuna suuri osa kulttuuriperintöä.

Taidekasvatuksen tehtävänä on tämän kulttuuriperinnön vaaliminen ja kehittäminen. Tätä kautta yksilö oppii ymmärtämään taidetta sekä tulkitsemaan kansallista historiaa, perinnettä ja samalla myös nykyisyyttä entistä syvällisemmin.

Yksilöllisestä näkökulmasta taidekasvatus tukee identiteetin kehitystä ja yksilöllisiä persoonallisuuden rakenteita. Taidekasvatus auttaa ymmärtämään paremmin niitä ominaisuuksia ja käyttäytymispiirteitä, joiden avulla samais- tumme tietyn maan kansallisuuteen ja kulttuuriin. Lisäksi taidekasvatus auttaa yksilöä laajentamaan ilmaisukykyään, käsittelemään sellaisia tunteita, joille ei ole sanallisia vastineita. Täten yksilön kaikenpuolinen hyvinvointi paranee. (Ropo 1993, 64.) Taidekasvatukseen vaikuttaa myös käsitys siitä, minkälaista tietämystä ja millaisia valmiuksia taiteellinen viestintä ja taiteen tulkinta edellyttävät.

Ropo (1993, 58-59) näkee taiteellisen osaamisen selvästi omaksi osaamisen lajiksi. Taiteellisessa osaamisessa on kysymys taiteeseen kohdistuvasta asettelusta, ongelman ratkaisusta sekä taiteeseen kohdistuvien tietojen ja taitojen hallitsemisesta. Viimeksi mainittu pitää sisällään estetiikan ja eri taiteenalojen historian sekä taiteenalalla vallitsevat menetelmät, jotka kaikki vaihtelevat eri taiteen aloilla, mutta taiteilijalle niiden korvaaminen muilla tiedolla ei ole mahdollista.

Näin ollen taidekasvatuksessa tulisi erityisesti korostaa yksilön emotionaalisen, esteettisen ja eettisen puolen kehittämistä (Väyrynen 1993, 50). Puurula on todennut, että taidekasvatus on esteettistä kasvatusta, joka pyrkii persoonallisuuden monipuoliseen kasvatukseen, antaa oppilaille tietoja ja taitoja opetettavasta taiteenalasta, sekä antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään taiteen keinoin (Puurula-Väyrynen 1992, 9). Tämä on otettu myös taidekasvatuksen päämääräksi taiteen perusopetuksessa annetussa laissa.

2. 2 Taidekasvatusjärjestelmä

Suomalaisen taidekasvatusjärjestelmän jaottelussa voidaan käyttää seuraavanlaista ryhmittelyä:

Yleissivistävä taideopetus

Yleissivistävä taideopetus on koko ikäpolvelle koululaitoksessa, lähinnä päiväkodeissa, peruskoulussa ja lukiossa annettava esteettinen ja taideainekasvatus. Myös varhaiskasvatuksen kasvatksellisiin tavoitteisiin sisältyy yleissivistävää taideopetusta. (Puurula 1992,11.)

Taidekasvatuksen ohjaus ja opetus

Taidekasvatuksen ohjaus ja opetus on kaikille ikäryhmille suunnattua eri taiteen alojen ohjausta ja opetusta, joka on luonteeltaan säännöllistä tai kausimuotoista eikä perustu opetussuunnitelmiin. Tällaista toimintaa järjestetään kansalaisopistoissa aikuisille ja nuorille, koulujen kerhoissa varsinaisen koulutyön ulkopuolella, kuntien kulttuuri- ja nuorisotiloissa pääasiassa kurssi- ja leiritoimintana sekä kulttuuri- ja nuorisojärjestöissä. Myös taiteen erityisoppilaitoksissa voidaan antaa opetusta, joka on muodoltaan ja tavoitteeltaan taidekasvatuksen ohjausta. (Porna 1993, 12.)

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetuksella tarkoitetaan tavoitteellista ja vuosittain etenevää eri

taiteenalojen opetusta, jota järjestetään ensisijaisesti lapsille ja nuorille.

Opetusta voidaan antaa myös aikuisopetuksena.

Taiteen perusopetusta on sellainen opetus, jolle sijaintikunta on vahvistanut opetussuunnitelman, joka on laadittu opetushallituksen valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta.

Taiteen perusopetusta annetaan varsinaisen koulujärjestelmän ulkopuolella kerhotoimintana, kansalaisopistoissa, taideoppilaitoksissa ja muissa vastaavissa yksiköissä, mahdollisesti myös yksityisen tahon tai järjestöjen järjestämänä.

Taiteen perusopetuksen eräänä lähtökohtana on luoda oppilaalle edellytykset hakeutua jonkin taiteenalan ammatilliseen tai korkea-asteen koulutukseen.

(Porna 1993, 78.)

Taiteen ammatillinen koulutus

Taiteen ammatillisella koulutuksella tarkoitetaan eri taiteenaloja ja niitä sivuavaa keskiasteen ammatillista koulutusta, josta valmistutaan esteettistä ja taiteellista kykyä vaativiin tehtäviin sekä taideopettajan tehtäviin. Taiteen ammatillista koulutusta antavat konservatoriot musiikissa ja tanssissa, kuvataiteen oppilaitokset, käsi- ja taideteollisuusoppilaitokset sekä taide- ja viestintäkultturioppilaitokset. (Falk 1993, 4.)

Taiteen korkea-asteen koulutus

Taiteen korkea-asteen koulutuksessa koulutetaan luovia ja esiintyviä taiteilijoita

sekä taideharrastajia yleissivistävää opetusta ja taideopetusta varten. Opetusta annetaan taidekorkeakouluissa ja yliopistoissa. (Falk 1993, 4.)

Taidekasvatuksen järjestelmä muodostaa kokonaisuuden, jonka eri osat tukevat toinen toistaan. Jaottelu ei pyri osoittamaan jotakin osa-aluetta toista tärkeämmäksi, vaan korostamaan tavoitteiden ja opetustapojen erilaisuutta, mutta samalla myös yhteenkuuluvuutta. (Porna 1995, 9.)

Kasvatuksen ja opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset ja valmiudet todellisuuden eri puolien jäsentämiseen. Tähän taidekasvatus on yksi mahdollisuus. Taidekasvatuksella on sisältöineensä puolesta hyvät mahdollisuudet sellaisiin opintokokonaisuuksiin, joissa yhdistyvät älyllinen, eettinen ja esteettinen sisältö. (Keski-Suomen läänin muistio 1990, 23.)

2. 2. 1 Musiikkikasvatusjärjestelmä

Musiikkikasvatusjärjestelmän keskeisenä järjestävänä organisaationa ovat olleet musiikkioppilaitokset - musiikkiopistot ja konservatoriot. Musiikkioppilaitos on jaettu toisiaan seuraaviin tasoihin, joille on määrätty suosituskärajat ja varsin tarkat tavoitteet. Tällaisella järjestelmällä on pyritty yhtenäistämään opiskelijoiden mahdollisuuksia eri puolilla maata saada samantasoista opetusta. Lisäksi yhtenäisellä kurssitutkintojärjestelmällä on tehty mahdolliseksi opiskelun tavoitteiden seuraaminen.

Musiikkioppilaitosjärjestelmän sanotaan olevan tehokas ja tuottoisa. Tekemällä kurssitutkintoja oppilas tietää tarkalleen mitä astetta on suorittamassa ja mitkä

ovat sen tavoitteet. Kurssitutkintojärjestelmän eräänä tavoitteena on antaa oppilaalle sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat pääsyn jatko-opintoihin ja tätä kautta ammattimuusikoksi. (Louhivuori 1990, liite 2, 3.)

Toisaalta musiikkioppilaitosjärjestelmä ei ota huomioon yksilöiden välisiä eroja, eikä anna juurikaan vapauksia suunnitella opintojen etenemisjärjestystä. Kurssitutkintojärjestelmän tiukkuus saattaa myös karkottaa luovia ja itsenäisesti ajattelevia yksilöitä. (emt. 3)

Taiteen perusopetuksen musiikin eräänä päämääränä on kouluttaa monipuolisin taidoin ja tiedoin varustettuja henkilöitä, joilla on valmiuksia musiikin omakahtaiseksi harrastamiseksi. (Opetushallitus 1993.) Näin ollen taiteen perusopetuksen tehtävä on tukea ja laajentaa jo olemassaolevaa musiikkikasvatusjärjestelmää.

3. TAITEEN PERUSOPETUS

3.1 Perusopetuksen tausta

Lakisääteistä ja koulujärjestelmän ulkopuolista perusopetusta taiteessa on annettu ennen nykyistä taidekasvatusjärjestelmää vain musiikissa. Vuonna 1968 säädettiin Suomessa musiikkioppilaitoslainsäädäntö. Opetussuunnitelmiin perustuvaa kuvataiteen perusopetusta antavaa kuvataidekoulutusverkostoa alettiin rakentaa 1970-luvulla. Kuvataidekouluissa opetusta annetaan lapsille ja nuorille. Opetussuunnitelmallisesti vuositasolta toiselle etenevää opetusta on annettu myös tanssikouluissa 1970 - 80 -luvuilla. (Porna 1998, 17.)

Eräs taidekasvatuksen keskeisiä ongelmia on ollut opetuksen suuren kysynnän ja rajallisen tarjonnan välinen epäsuhde. Pula taideaineiden pätevistä opettajista kaikilla taidekasvatuksen saroilla on ollut suuri. Myöskään opetuksen laatu ei aina ole vastannut sille asetettuja tavoitteita. (Tuomikoski & Moitus 1992, 124.) Usein myös kuntien eri hallintosektoreiden ja kunnan ulkopuolisten tahojen järjestämässä taidekasvatuksessa on ollut päällekkäisyyttä ja suunnittelun puutetta. (Anon. 1991, 11.)

Näitä ongelmia helpottamaan ryhdyttiin 1980-luvun puolivälissä suunnittelemaan taiteen perusopetusta. Taiteen perusopetusta valmisteltiin kahden työryhmän voimin. Näiden työryhmien muistioiden mukaan uuden järjestelmän luomiseen vaikuttivat vanhan taidekasvatusjärjestelmän monet

puutteet ja viat. Näitä vikoja Falkin (1992, 6-7) mukaan ovat mm. seuraavat:

- Taidekasvatusjärjestelmä oli pirstaleinen ja sekava.
- Taidekasvatusjärjestelmä oli joutunut kuntien väliseen ja alueelliseen eriarvoisuuteen. Maaseutu oli kaupungeja kehnommassa asemassa taidekasvatuksen järjestämiseen.
- Taidekasvatuksen tarjonta ei vastannut laadullista ja määrällistä kysyntää.
- Taidekasvatuksen valtionosuudet vaihtelivat suuresti riippuen siitä, minkä lainsäädännön mukaan toimintaa oli järjestetty.
- Taidekasvatusta totetuttavien organisaatioiden yhteistyö paikallistasolla oli työlästä, jopa mahdotonta, johtuen yhteisten tavoitteiden puuttumisesta ja lainsäädännön puutteista.
- Kuntien ja kuntien ulkopuolisten tahojen järjestämä taideopetus oli usein päällekkäistä ja suunnittelematonta.
- Eri taidemuotojen kohtelu oli eriarviosta. Lainsäädäntöä, musiikkia lukuunottamatta, ei ollut olemassa.
- Eri taiteenaloilta musiikkia ja tanssia lukuunottamatta ei ollut valtakunnallisia opetussuunnitelmien perusteita.
- Taidekasvatuksessa oli pula pätevistä opettajista sekä taideopettajien kelpoistusvaatimusten määrittelyn oli osittain puutteellinen

Opetusministeriön asettamien työryhmien muistion pohjalta syntyi hallituksen esitys laiksi taiteen perusopetuksesta joulukuussa 1991

Laki (424/92) ja asetus (463/92) taiteen perusopetuksesta tulivat voimaan 1.6.1992. Ne mahdollistivat taiteellisen ja vuosittain etenevän opetuksen

organisoimisen yhteinäisen lainsäädännön pohjalta kaikilla taiteenaloilla.

Vuoden 1993 alusta tuli voimaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki (705/92) sekä laki taiteen perusopetuksesta annetun lain muuttamisesta (732/92), jotka liittivät taiteen perusopetuksen uuteen kuntien valtionosuusjärjestelmään ja johon liitettiin lakiuudistuksella myös musiikkioppilaitokset.

1.8.1995 astui voimaan uusi musiikkioppilaitoslaki. Lain mukaan kaikista lakisääteisistä musiikkikouluista tuli musiikkiopistoja. Lakimuutoksen tavoitteena oli myöskin lisätä toiminnan joustavuutta sekä opintojen monipuolisuutta. Musiikin perusopetusta voivat antaa sekä musiikkiopistot että konservatoriot. (Porna 95, 8-9.)

Taiteen perusopetus kehittyi, koska ymmärrettiin, että jokaisessa ihmisessä oleva esteettinen kapasiteetti vaatii käyttöönottamista ja kehittämistä ja ihmisten esteettiset taipumukset ovat erilaisia. Lisäksi yleissivistävä koulutus ei pysty tarjoamaan eri taiteenaloille riittävää määrää opetusta. Myös laajalle levinnyt eri muotoinen taideharrastus- jaopiskelu kertoivat kansalaispiirien halusta kehittää esteettisiä kykyjään ja aikaisempi hajanainen taidekasvatusjärjestelmä vaati pysyvyyttä ja pitkäjännitteisyyttä. (Tuomikoski 1993, 11). Tuomikoski on todennut, että "taiteen perusopetus ei syntynyt, se luotiin." (emt.11)

3. 2 Taiteen perusopetukseen liittyvä lainsäädäntö

Laki taiteen perusopetuksesta on yleislaki, jolla päätetään varsinaisen koulujärjestelmän ulkopuolisesta taideopetuksesta. Seuraavassa esitellään taiteen perusopetuslaki selvittäen kunkin pykälän sisältö ja tarkoitus.

1§ TAVOITTEELLISTA JA VUOSITTAIN ETENEVÄÄ ERI TAITEENALOJEN OPETUSTA ENSISIJAISESTI LAPSILLE JA NUORILLE

Vaikka ensisijaisena tarkoituksena on lasten ja nuorten koulutustarpeen tyydyttäminen, voidaan laissa tarkoitettua opetusta antaa myös aikuisille.

“Pykälällä halutaan vaikuttaa siihen, että kunnat kokoaisivat hajallaan olevat taiteen opetukseen käytettävissä olevat voimavaransa tavoitteelliseksi, vaatimustasolta toiselle eteneväksi ja opetussuunnitelmiin perustuvaksi kunnalliseksi taideopetusjärjestelmäksi” (Hallituksen esitys eduskunnalle 211:3).

Taiteen perusopetusta tulee järjestää siten, että se luo opetukseen osallistuneille edellytykset hakeutua jonkin taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

2§ KUNTA PÄÄTTÄÄ TAITEEN PERUSOPETUKSEN JÄRJESTÄMISESTÄ

Jos kunta päättää järjestää taiteen perusopetusta, niin se päättää myös, miten opetus organisoidaan. Taiteen perusopetusta voidaan järjestää kunnan,

useamman kunnan, kuntayhtymän tai yksityisten osakeyhtiöiden, rekisteröityjen yhdistysten tai säätiöiden ylläpitämissä oppilaitoksissa tai muissa yksiköissä. Sitä saatetaan antaa esimerkiksi päiväkodeissa, peruskouluissa ja lukioissa kerhotoimintana, musiikkikouluissa, kuvataidekouluissa, käsityökouluissa sekä tanssikouluissa.

Kunta voi myös ostaa taiteen perusopetusta omasta kunnastaan tai kunnan ulkopuolelta. Tällöinkin kunta on vastuussa siitä, että opetus täyttää laissa säädetyt laadulliset ja sisällölliset vaatimukset. Yksityisen yhteisön opetussuunnitelmien vahvistaminen ei aseta kunnalle minkäänlaisia taloudellisia velvoitteita. (Porna 1995, 22-23.)

3§ OPETUSHALLITUS ANTAA OPETUSSUUNNITELMIEN PERUSTEET JA KUNTA LAATII OPETUSSUUNNITELMAT KULLEKIN TAITEENALALLE

Kunta laatii järjestettävän opetuksen opetussuunnitelmat, joiden on noudatettava opetushallituksen eri taiteenaloille päättämiä perusteita. Opetussuunnitelmien perusteissa määritetään opetuksen tavoitteet ja pää-sisältöalueet, joiden rajoissa kunta voi päättää omassa kunnassa noudatettavista opetussuunnitelmista.

Opetussuunnitelmien perusteet on laadittu seuraaville taiteenaloille: musiikki, kuvataide, käsityötaide, tanssitaide, elokuva- ja videotoiminta, teatteri ja estradi-ilmaisuus, sanataide, sirkustaide sekä miljöörakentaminen. Jokainen kunta voi vapaasti itse päättää, mikä kunnan viranomaisen opetussuunnitelmat hyväksyy tai vahvistaa. Yksityisen yhteisön opetussuunnitelmien vahvistaminen ei aseta kunnalle minkäänlaisia taloudellisia velvoitteita.

Lain tarkoittamassa merkityksessä on taiteen perusopetusta vain sellainen opetus, jolle kunnassa on hyväksytty opetushallituksen perusteiden mukaan laadittu opetussuunnitelma.

4§ TAITEEN PERUSOPETUKSEEN OSALLISTUNEELLE OPPILAALLE ANNETAAN TODISTUS

Todistukseen merkitään opetuksen sisältö, opetukseen käytetty aika sekä selvitys oppilaan saavuttamista tiedoista ja taidoista.

Todistus annetaan, jotta voitaisiin totetuttaa taiteen perusopetuksen tavoitteellisuuden ja vaatimustasolta toiselle etenevien opintojen periaatteet.

5§ TAITEEN PERUSOPETUSTA ANTAVAN OPETTAJAN KELPOISUUDESTA SÄÄDETÄÄN ASETUKSELLA

Taiteen perusopetusta voi asetuksen mukaan antaa henkilö, jolla on opetettavan taiteenalan opettajalta vaadittava kelpoisuus jossakin opetushallituksen toimialaan kuuluvassa oppilaitoksessa. (Asetus taiteen perusopetuksesta 463/92).

Taiteen perusopetusasetuksen 1 §:n 1. momentin perusteella kelpoisia antamaan taiteen perusopetusta omalla taiteenlalallaan ovat mm. henkilöt, joilla on äidinkielen ja liikunnan opettajan kelpoisuus jossakin opetushallituksen alaisessa oppilaitoksessa, peruskoulun teknisen työn ja tekstiilityön opettajan kelpoisuus, peruskoulun ja lukion kuvamataidon, musiikin ja ilmaisutaidon opettajan kelpoisuus, eräiden käsi- ja taide-teollisuusoppilaitosten sekä taide- ja viestintäkulttuurioppilaitosten opettajien kelpoisuus, kansanopistojen sekä kansalais- ja työväenopistojen taito- ja taideaineiden opettajan kelpoisuus sekä

musiikkioppilaitoksen opettajan kelpoisuus. (Falk 1993, 10.)

Asetuksen 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua muun koulutuksen soveltavuudesta samoin kuin työkokemuksen kautta hankitun pätevyyden riittävydestä päättää kunta.

Kunta vastaa myös siitä, että sen hyväksymä taiteen perusopetusta antava yksityisoikeudellinen yhteisö noudattaa opetusta antavien henkilöiden osalta asetuksen kelpoisuusvaatimuksia. Opetushallitus voi antaa tarvittaessa muun koulutuksen ja työkokemuksen osalta tarpeelliseksi katsomiaan määräyksiä. Kunta vastaa siitä, että opetustehtävään otettu henkilö täyttää asetuksen kelpoisuusvaatimukset.

Laki oppilaitosten yhteisistä opettajista (710/92) on laadittu helpottamaan yhteisten opettajien virkojen perustamista. Lait peruskoululain 26 §:n ja lukiolain 18 §:n muuttamisesta mahdollistavat taiteen perusopetuksen antamisen oppilaskerhoissa, joiden toimintaan voivat osallistua muutkin kuin peruskoulun ja lukion oppilaat. Lisäksi peruskoulun ja lukion opetusta voidaan antaa koulun ulkopuolella.

3.3 Rahoitus ja valtionosuusjärjestelmä

Taiteen perusopetuksen rahoitus sisältyy kuntien valtionosuusjärjestelmään vuodelta 1993. Taiteen perusopetuslain mukaan kunta saa valtionosuutta käyttökustannuksia varten siten kuin opetus- ja kulttuuritoimenrahoituksesta annetussa laissa (705/92) säädetään.

Opetusministeriö vahvistaa taiteen perusopetuksen yksikköhinnan asukasta kohti vuosittain. Perusopetuksen valtionosuus määräytyy markkamäärästä, joka saadaan kertomalla kunnan asukasluku tällä yksikköhinnalla (Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki 705/92).

Vuonna 1998 taiteen perusopetuksen yksikköhinta oli 8 mk asukasta kohden. Jos kunnassa sen ilmoituksen mukaan järjestetään taiteen perusopetusta, niin opetusministeriö maksaa asianomaiselle kunnalle laskennallista valtionosuutta osana koko opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuskertymää. Valtionosuus on laskennallinen kertymä, eikä sen käytöstä ole erillisiä lakisääteisiä velvoitteita eikä viranomaismääräyksiä. Kunnan talousarviossa valtionosuutta ei kohdeneta erikseen mihinkään toimintaan. Kunnan oma asia on, mitä ja millaista toimintaa se tukee taiteen perusopetuksessa.

3.4 Taiteen perusopetus ja musiikki

Musiikin perusopetus jakaantuu kahteen eri järjestelmään: musiikkioppi-laitoslain alaisiin musiikkioppilaitoksiin ja taiteen perusopetuslain mukaan toimiviin opetusyksiköihin. Musiikkioppilaitoksilla on on ollut oma lainsäädäntö jo vuodesta 1968 lähtien.

Suomen musiikkioppilaitoslainsäädäntö on tehnyt mahdolliseksi hajaannuttaa koulutus eri puolille Suomea, myös pikkukaupunkeihin. 1992 voimaan tulleen taiteen perusopetuslain mukaan musiikkiopetus on tarkoitettu lakisääteisten musiikkioppilaitosten antaman opetuksen täydentäjäksi.

Opetushallitus on antanut nykyiset opetussuunnitelman perusteet vuonna 1993. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainitaan musiikin kohdalla:

“ Musiikin perusopetuksen päämääränä on kouluttaa monipuolisin taidoin ja tiedoin varustettuja henkilöitä, joilla on valmiuksia musiikin omakohtaiseksi harrastamiseksi ja jotka voivat persoonallisen kehityksensä avulla edistää kulttuuritoiminnan, viestinnän ja yhteisökehityksen välistä vuorovaikutusta. Myös musiikin ammattilaisten työhön ja työskentelytapaan tutustuminen sekä musiikkielämän yhteiskunnallinen olemus osallistumisjärjestelmineen ovat keskeisiä opetuksen kannalta.” (Opetushallitus 1993)

Pääsääntöisesti opetus kohdennetaan soitto- ja lauluvalmiuksien kehittämiseen sekä oppilaan luovuuteen.

Lakisääteiset musiikkioppilaitokset noudattavat opetushallituksen vuonna 1995 antamien valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaan laadittuja opetussuunnitelmia.

3. 5. Taiteen perusopetuksen toteutuminen musiikin osalta

Lain tultua voimaan kesäkuun alussa 1992 on Suomen kuntaliitto järjestänyt alueellista koulutusta vuosina 1992 ja 1993. Suomen kuntaliitto on myös antanut taiteen perusopetukseen liittyvää hallinnollista ohjausta ja toteutumista on myös seurattu säännöllisesti.

Vuosilta 1993, 1994 ja 1996 on julkaistu valtakunnalliset rekisterit, joihin on koottu taiteenaloittain rekisteritiedot opetusta antavista yksiköistä ja niiden omistuspohjasta paikkakunnittain, oppilastiedot eri ikäryhmittäin ja uusimmassa rekisterissä oppilastiedot sukupuolijakauman mukaan sekä opettajan tiedot pää- ja sivutoimisten osalta. Rekistereissä ovat jaoteltuina toisistaan taiteen perusopetuksen alaiset yksiköt ja musiikkiopistolain alaiset ns. lakisääteiset musiikkiopistot.

Rekisterin perusteella koulutusjärjestelmän ulkopuolinen ja tavoitteellinen lasten ja nuorten taideopetus on taiteen perusopetuslain viiden vuoden olemassaolon aikana selvästi vakiinnuttanut asemansa lakisääteisten musiikkioppilaitosten rinnalla (Porna 1998, 14). Musiikissa taiteen perusopetusta sai vuonna 1996 yhteensä 41 824 oppilasta, joista lakisääteisten musiikkioppilaitosten ulkopuolella opiskeli 21,8 %.

Taiteen perusopetuksen rekisterissä lakisääteiset musiikkioppilaitokset ovat mukana, mutta ne ovat erotettu taiteen perusopetuksesta omaksi yksikökseen. Selvästi eniten oppilaita taiteen perusopetuksessa on musiikissa. Lakisääteisten musiikkiopistojen ja muussa musiikin perusopetuksessa on lähes puolet (49,5%) kaikista perusopetusta saavista oppilaista. Myös opetusyksiköiden osuus on musiikissa huomattava 28,7%. (Porna 1998, 9-10.)

Lukumääräisesti vuonna 1996 oli Suomessa lakisääteisiä musiikkioppilaitoksia (musiikkiopistot ja konservatoriot) yhteensä 89 kappaletta, joissa opiskeli yhteensä 32 706 oppilasta. Lakisääteiset musiikkioppilaitokset ovat suuria yksiköitä, keskimääräinen oppilasmäärä on 367 oppilasta. (Porna 1998, 10 liite 1.)

Muita musiikin taiteen perusopetusta antavia yksiköitä oli samana vuonna 110 kappaletta, joissa opiskeli yhteensä 9 118 oppilasta, keskimääräisen oppilasmäärän ollessa 28. Kunnan ylläpitämiä kansalaisopistoja näistä opetusyksiköistä oli 61 eli 55,5 %.

Vuonna 1994 sai musiikin taiteen perusopetusta kunnallisissa kansalaisopistoissa 3 379 oppilasta. Vuonna 1996 vastaava luku oli 4 196 eli lisäystä oli 24 prosenttia. Huomattavaa on, että alle seitsemän vuotiaitten osuus oppilaista vuonna 1994 oli 8,6 prosenttia kun taas vuonna 1996 osuus oli 16,6 prosenttia. (Porna 1995, liite 5, 1-7 ; Porna 1998, liite 3, 4-6)

Myös opettajien määrät ovat nousseet. Vuonna 1994 oli päätoimisia musiikinopettajia kansalaisopistoissa 40 ja vuonna 1996 45. Vastaavasti vuonna 1994 sivutoimisia tuntiopettajia oli 146 ja kahta vuotta myöhemmin 198. (emt.)

3.6 Musiikin tulevaisuus taiteen perusopetuksen järjestelmässä

Tämän tutkimuksen tekovaiheessa on Suomessa meneillään suuri koululakiuudistus. Hallituksen esityksen mukaan uudet koululait astuvat voimaan vuoden 1999 alusta. Koululakien joukossa on esitys uudeksi taiteen perusopetuslaiksi, jossa yhtyisivät nykyiset musiikkiopistolaki ja laki taiteen perusopetuksesta.

Hallituksen esitykseen (HE 86/97) eduskunnalle koululutusta koskevaksi lainsäädännöksi sisältyvät uudet koululait. Näiden koululakien joukkoon kuuluvat myös hallituksen esitys uudeksi taiteen perusopetuslaiksi. Uudella

lailla on tarkoitus kumota nykyisin voimassa olevat musiikkiopistolaki ja taiteen perusopetuslaki.

Uuteen lakiin on tarkoitus koota nykyisen musiikkioppilaitoslain ja taiteen perusopetuslain säännökset siten, että laki kattaisi voimassa olevassa taiteen perusopetuksesta annetussa laissa säädetyn opetuksen ja musiikkioppilaitoksissa nykyisin annettava muun kuin ammatillisen koulutuksen. (Porna 1998, 18-21.)

Kyseinen koululakiuudistus on herättänyt paljon keskustelua ja varsinkin musiikkiopistoväki on vastustanut voimakkaasti uutta taiteen perusopetuslakia. Kiivaan keskustelun tuloksena nykyiset lakisääteiset musiikkioppilaitokset säilyttävät asemansa ja jatkavat toimintaansa nykyiseltä perustalta. Myös taiteen perusopetuksesta annetun lain mukainen toiminta jatkuu ehdotetun lain mukaisena toimintana. Jotta nykykäytäntöä voidaan jatkaa, säännökseen opetussuunnitelmista on otettu mahdollisuus erilaajuisten oppimäärien vahvistamisesta (Hallituksen esitys 86/97).

4. OPETUSSUUNNITELMAT

4.1 Opetussuunnitelman käsite

Opetussuunnitelman käsite on aikojen kuluessa sisällöltään ja merkitykseltään muuttunut. Opetussuunnitelma-sana ei ole yksiselitteinen, ja opetussuunnittelusta onkin tehty lukuisia tutkimuksia viime vuosikymmeninä ja opetussuunnitelman käsitettä on jatkuvasti määritelty uudestaan. Tässä keskitytään tarkastelemaan opetussuunnitelmia lähinnä taideharrastuksen puitteissa.

Yleisesti ottaen opetussuunnitelmaa määrääviä tekijöitä ovat yhteiskunta, oppilas ja oppiaines. Opetussuunnitelmaan on mahdollista saada erilaisia muotoja ja sisältöjä riippuen siitä, miten näitä tekijöitä painotetaan opetussuunnitelmaa laadittaessa. (Hirsjärvi 1982, 132.)

Opetussuunnitelma voidaan mieltää hallinnolliseksi asiakirjaksi, josta käyvät ilmi tavoitteet, oppimäärät ja koulutusta koskevat organisatoriset ratkaisut. Tämä ns. Lehrplan-tyyppinen opetussuunnitelma voidaan suomentaa sanalla lukusuunnitelma. Jos opetussuunnitelma käsitetään didaktiseksi ohjeistoksi, jolloin siihen sisällytetään myös ohjeita tavoitteiden saavuttamisesta puhutaan Curriculum-tyyppisestä opetussuunnitelmasta. Curriculum-tyyppinen opetussuunnitelma on opettajien yhteiseksi tarkoitettu, oppilaiden opetukseen läheisesti liittyvä suunnitelma. Siinä ei esitetä hallinnollisia seikkoja, vaan

keskitytään kuvaamaan oppilaan kehitykseen sopivia progresseja, opetusmenetelmiä ja oppisisältöjä. (Malinen 1985 , 18, 39-42.)

Curriculum-käsite on liittynyt paikallisen tason päätöksentekoon ja korostanut koulutuksen paikallisia sosiokulttuurisia ehtoja ja tavoitteita. (Wright ja Wright 1994, 148.) Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet kattaa pedagogisen ohjeidenannon ja näin ollen viittaa Curriculum-tyyppiseen opetussuunnitelmamalliin.

Laukkasen (1983, 428-431) mukaan opetussuunnitelmalla voi olla yhteiskunnan kehitystä suuntaava tehtävä. Se voi olla myös tavoitteiden täsmentämisen ja koulutusjärjestelmän kokonaissuunnittelun väline, opetuksen suunnittelun ohje sekä arvioinnin kriteeri.

Kangasniemi (1984, 392) esittää opetussuunnitelman kolmitasoisena prosessina. Hänen mukaansa opetussuunnitelman tasot ovat: kirjoitettu eli tarkoitettu opetussuunnitelma (ennakkosuunnitelma tarkoitettusta opetuksesta), toimeenpantu opetussuunnitelma (opettajan tekemät toimenpiteet) ja toteutunut opetussuunnitelma (oppilaiden oppimistulokset ja opiskelutoiminnot).

4.2 Uusi opetussuunnitelmakäsitys

1980-luvulla nousi varsinkin aikuiskasvatuksen ja -koulutuksen saralla vallitsevan opetussuunnitelma-ajattelun haastajaksi humanistinen suuntaus ja marxilainen oppimisen teoria. Lisäksi 1990-luvulla on tapahtunut merkittävä muutos, kun Lehrplan-tyyppisestä valtakunnallisesta suunnittelusta on

virallisesti luovuttu ja siirrytty Curriculum-ajattelun mukaiseen opetussuunnitelmien paikalliseen ja koulukohtaiseen suunnitteluun. (Wright & Wright, 151.)

Uusien oppimiskäsitysten myötä myös kritiikki opetussuunnitelmia kohtaan kasvoi 1990-luvun alussa. Ropo (1992) kritisoi opetussuunnitelmia siitä, että niihin on sisällytetty melkein kaikki, mitä oppilaiden toivotaan tietävän ja osaavan koulutuksen päätyttyä. Ropon mielestä opetussuunnitelma-käsitettä on laajennettava siten, että siihen tavoitteiden lisäksi luetaan kaikki kasvatus- ja opetustyön piirissä tapahtuva toiminta. (Ropo 1992, 103.)

Atjosen (1993, 124) mielestä lapsikeskeisen opetussuunnitelman tehtävä voisi olla sellaisen oppimisympäristön luominen, joka mahdollistaa lapsen optimaalisen kasvun.

4.3 Opetussuunnitelman laatiminen

Yleensä opetussuunnitelman laatimisen suurin ongelma on ollut sen laajuus. Malinen (1992, 51-54) puhuu maksimisuunnitelmasta ja minimisuunnitelmasta. Hänen mukaansa maksimisuunnitelma sisältää kaikkea mahdollista mitä oppilas voisi omaksua. Lisäksi opettajalle annetaan erilaisia toteuttamismahdollisuuksia. Minimisuunnitelma puolestaan sisältää vain keskeisen, kaikkien opittavaksi tarkoitetun aineksen. Normaalin suunnitelman mukaan opetussuunnitelman perusteita pidetään normeina, joiden pohjalta opetusta suunnitellaan. (Malinen 1992, 51-54.)

Atjosen (1993, 69) mielestä keskusjohtoisesti laadittujen opetussuunnitelmien myötä on syntynyt stereotyyppinen käsitys siitä, miltä opetussuunnitelman tulee näyttää (paksu kirja täynnä yksityiskohtaisia tavoitteita ja sisältöjä.)

Opetussuunnitelman ei tarvitse olla pino papereita. Ulkomuoto ei ole pääasia, vaan sen kirjoittaminen omia oppilaita ja opetusta koskevaksi. Lisäksi opettajan tulisi pystyä muodostamaan kokonaiskuva opetettavasta aineksestä. Opettajan on tunnettava opetussuunnitelman perusteet. Paikalliset ratkaisut eivät voi korvata niissä määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä, eivätkä voi olla niiden kanssa ristiriidassa.

4. 4 Opetussuunnitelma taidekasvatuksessa

Ropon (1993, 61) mukaan taidekasvatuksen toteuttaminen ilman opetussuunnitelmaa on mahdotonta. Oppimistuloksia ei voida tehostaa ilman uudella tavalla miellettyä opetussuunnitelmaa, jonka Ropo määrittelee kahdella tavalla. Opetussuunnitelma voi olla seikkaperäinen kuvaus sen oppimisympäristön ominaisuuksista, päivämääristä ja vaatimuksista, jossa oppiminen/opetus/kasvatus tapahtuu. Opetussuunnitelma voidaan myös ymmärtää yleisenä suunnitelmana oppimisympäristöstä. Opetussuunnitelma on pedagogisen pienoismaailman kuvaus.

Opetussuunnitelmassa on kuvattava päämäärät, joihin harrastus tähtää sekä oppimisympäristön halutut piirteet. Jos oppilaiden itseohjautuvuutta, aktiivisuutta ja ongelman ratkaisukykyä halutaan kehittää, oppimisympäristöön on sisällytettävä suunnittele mattomuutta, epävarmuutta ja muutoksia, jotka ylläpitävät oppilaiden motivaatiota. Toiminnan yksityiskohtainen etukäteis-

suunnittelu ei ole mahdollista eikä mielekästä, koska detaljitason opetus-tavoitteet muodostuvat opetustilanteessa opettajan ja oppilaan vuoro-vaikutuksessa.

Toisena keskeisenä opetussuunnitelman osa-alueena ovat oppimisympäristön toteutuksen periaatteet ja menetelmät, joita Ropo kutsuu opetusstrategisiksi painotteiksi. Strategisiksi tällaisia suunnitelmia voidaan Ropon mukaan kutsua siksi, että ne muodostavat opetuksen raunaehdot ja kuvaavat pyrkimyksiä ja periaatteita, joita voidaan koulutuksella soveltaa tilanteen mukaan. (Ropo 1993, 64-65.)

4.5 Taidekasvatuksen opetussuunnitelman haasteet

Opetusstrategioiden periaatteiden suunnittelulla pyritään vaikuttamaan niihin reunaehtoihin, jotka vaikuttavat oppilaiden motivaatiota lisäävästi oppimisympäristössä. Taidekasvatuksen tavoitteena ei voi olla kaikkien mahdollisten tietojen ja taitojen syöttäminen. Taidekasvatuksen hyvän oppimisympäristön keskeinen menetelmä on oppilaan oma tekeminen. Suunnittelun lähtökohta on Ropon (emt 67-68) mielestä oltava seuraavanlainen:

1. Oppilaiden asema ja omaehtoinen vastuullisuus. Oppilaita tulisi kohdella nuorina taiteilijoina, joilla on oikeus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa.

Käytännössä tällainen ympäristö voitaisiin toteuttaa esim. projektityyppisillä työskentelyperiaatteilla.

2. Oppilaiden omien tavoitteiden asema opetuksessa. Oppimisympäristön tulisi

tarjota puitteet omien tavoitteiden saavuttamiseen. Ne vaikuttavat mm. oppilaiden motivaatioon, pitkäjänteisyyteen ja perusorientaatioon.

3. Oppimisympäristön välittämä kuva opittavan aineksen sisällöstä. Perinteisen opetussuunnitelman kuva oppiaineen rakenteesta ei riitä vaan tarvitaan lisäksi kuva siitä, mitä kunkin taidealan ekspertit osaavat. Oppimisympäristön suunnittelussa tulisi ottaa huomioon sekä aineen sisällöt, että asian-tuntijamallit.

Opetuksen sisällöistä Ropo antaa kolmiosaisen mallin, jonka mukaan taideaine voidaan käsittää sen tietämisenä ja osaamisena, sen tietämisen kohteena sekä lisäksi kokemuksellisenä elementtinä. Esimerkiksi musiikin opetuksen tulisi täten kohdistua soitto- tai laulutekniikan hallintaan, musiikin tuntemukseen ja sen historiaan sekä esittämiseen ja erilaisiin henkilökohtaisiin musiikki-kokemuksiin.

Hyvän oppimisympäristön piirteenä on myös kannustaminen, tukeminen ja yksilöllisen palautteen antaminen suorituksista. Ropon (emt 68) mukaan on ajatus ympäristön yksilöllisestä tuesta ja palautteesta jo omaksuttu harrastusluonteisen taidekasvatuksen puolella. Esim. musiikin opetuksessa opettajan kykyä kannustaa oppilasta, korjata virheet ja täten ohjata oppilasta kohti taiteilijataso suoritukseen, on pidetty itsestään selvänä.

Taidekasvatuksen opetussuunnitelman tulisi kuvata oppimisympäristön ominaisuudet ja toimintaperiaatteet, jotka toteutuessaan johtavat asetettujen päämäärien suuntaiseen kehitykseen. Lisäksi oppilaiden ja opettajien omalle suunnittelulle tulisi antaa tilaa. Myös opettajan oma vaikuttaminen opetus-sisältöjen ja oppimisympäristön toteutukseen on tärkeää hänen asiantunti-

juudensa kehitykselle. Lasten ja nuorten taiteen perusopetuksen rinnalle on Pornan (1998, 14) mielestä pyrittävä luomaan opetussuunnitelmallisia tavoitteita myös aikuisopiskelijoille sekä jatko-opiskelijoille.

4.6 Taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelmat

Taiteen perusopetuksen valtakunnallisissa perusteissa opetustapahtuman keskeisiä piirteitä ovat oppijan persoonallisuuden edistäminen ilmaisun, tiedon ja havaintotoimintojen tasolla. Päämääränä on kouluttaa sellaisia henkilöitä, jotka saamiaan tietoja ja taitoja hyväksi käyttäen voivat edistää kulttuuri-toiminnan, viestinnän ja yhteisökehityksen välistä vuorovaikutusta.

(Opetushallitus 1993, 106)

Musiikin perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta tapahtuvaa opetusta, joka kohdennetaan painotetusti soitto- ja/tai lauluvalmiuksien kehittämiseen. Myös musiikin ammattilaisten työhöön tutustuminen sekä musiikielämän yhteiskunnallinen olemus ovat keskeisiä. Opetusohjelmaan voi kuulua myös musiikin tukiaineita, sekä opetuksen tulee myös mahdollistaa integrointi muihin taideaineisiin.

(Opetushallitus 1993, 106)

Musiikin opetussuunnitelman perusteissa on ilmoitettu opetuksen rakenne ja laajuus. Samoin mainitaan opetuksen tavoitteet ja sisällöt valmentavien opintojen, perusopintojen ja aikuisopintojen osalta. Lisäksi opetusjärjestelyistä on opetussuunnitelman perusteissa annettu ohjeita.

Oppilaan arvoinnista on säädetty laissa taiteen perusopetuksesta. Lain neljännessä pykälässä todetaan, että oppilaalle, joka osallistuu taiteen perusopetukseen, annetaan todistus, josta ilmenee annetus opetuksen sisältö, opetukseen käytetty aika sekä selvitys oppilaan saavuttamista tiedoista ja taidoista. (Laki taiteen perusopetuksesta 424/92)

Opetushallituksen antamien perusteiden pohjalta laaditaan kuntakohtainen opetus suunnitelma, jonka pohjalta musiikin perusopetus toteutetaan.

5. KANSALAIPOISTO

5.1 Kansalaisopiston historiaa

Työväestön koulutus muodostui ongelmaksi viime vuosisadan lopulla. Suomessa heräsi kiinnostus erityisen oppilaitoksen perustamisesta työväen opetusta varten. Maamme ensimmäinen varsinainen kansalaisopisto aloitti toimintansa Tampereella 1899. (Huuhka 1969, 19.)

Ensimmäiset opistot perustettiin palvelemaan lähinnä kaupunkien työväestön tarpeita. Alulle panevia voimia olivat sivistyneistö ja työväenyhdistykset (Yrjölä 1996, 13). Opistot olivat aluksi kunnallisia, mutta sotien välisenä aikana perustettiin myös kannatusyhdistysten ylläpitämiä yksityisiä kansalaisopistoja (Huuhka 1969, 19).

Valtiovalta ryhtyi tukemaan kansalaisopistojen toimintaa ja lakisääteiseksi valtionapu tuli vuonna 1926. Lain mukaan opistojen pääasiallinen tarkoitus oli antaa opetusta yhteiskunnallisissa, taloudellisissa humanistisissa ja luonnontieteellisissä aineissa. Keskeisin tehtävä opistoilla oli kansalaiskasvatus. (Harva 1971, 58.)

5.2 Kansalaisopiston tehtävä

Historiallisesti tarkasteltuna on Sihvosen (1997) 50) mukaan kansalaisopistotoiminnan perusarvoiksi useimmin määritelty kokonaispersoonallisuuden kehittäminen, tieteenomaisuus, opinnollisuus, puolueettomuus ja sivistyksellinen tasa-arvo. Lisäksi kansalaisopistotyön perusarvoina on pidettävä myös aikuisopiskelijan itsemääräämisoikeutta, opiskelijakeskeisyyttä ja yleissivistävää tehtäväalaa (Sihvonen 1997, 50.)

1920 -luvulla opistotoiminnan tehtävä rajattiin yhteiskunnalliseen kasvatukseen ja vapaisiin harrastusopintoihin. Ennen toista maailmansotaa opistoihin alkoi kuitenkin ilmaantua kansakoulu- ja keskikoulututkintoihin tähtäävää opetusta ja ammatillisia kursseja. 1960 -luvulta alkaen on kansalaisopistojen toiminta-ajatus yhä selvemmin suuntautunut entistä enemmän yleissivistävän tehtävän lisäksi myös ammatilliseen koulutukseen. (Sihvonen 1997, 88-92)

Sihvonen (1997) on jaksottanut opistojen toiminta-ajatuksen muutoksen vuosien kuluessa seuraavasti:

- valistus: 1900 -luvun alku
- sivistys: 1920 -luku
- kasvatus: 1960 -luku
- koulutus: 1970 -luku
- palvelu: 1980 -luku

Vaikka toiminta-ajatus on muuttunut, niin yhä edelleen sen ytimenä on valistus ja sivistys.

Kansalaisopiston tehtävä onkin nykyään tarjota kansalaisille sellaisia yleis-sivistäviä ja ammatillisia tietoja ja taitoja, jotka auttavat omaehtoista itsensä kehittämistä, edistävät sivistyksellisen ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista, ovat tarpeen kansalaiselämässä ja parantavat jatko-opinto valmiuksia (Heikkilä 1994, 33)

5.3 Opetuksen järjestäminen

Kansalaisopistot olivat 1970-luvun alkuun saakka aikuisopiskelijoille suunnattuja opistoja. 1970-luvun alussa alkoi opistojen voimakas laajentumishalu. Opistolaissa vuonna 1974 opistot saivat oikeuden alle 16-vuotiaiden musiikin opetukseen kouluhallituksen luvalla. Opistot luopuivat toimimasta pelkästään aikuisoppilaitoksina.

1980-luvun alussa opistot pyrkivät laajentamaan nuorisoasteen koulutusta musiikinopetuksen lisäksi myös muihin taideaineisiin. Tavoite toteutuikin vuonna 1985 uudessa opistolaissa, jossa sallittiin taitoaineiden opetus myös alle 16-vuotiaille (Sihvonen 1993, 97-98)

1992 astui voimaan nykyisin voimassa oleva laki kansalaisopistoista. Sen mukaan kansalaisopisto on yleissivistävä aikuiskoulutusta antava oppilaitos. Kansalaisopisto voi järjestää myös ammatillista aikuiskoulutusta, muuta koulutusta sekä koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja

palvelutoimintaa siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Tämän lisäksi opistot voivat järjestää koulutusta sekä tutkimus- ja palvelutoimintaa myös maksullisena palvelutoimintana. (Kansalaisopistolaki 722/92.)

Laissa sanotulla muulla koulutuksella lakia valmistellut opistolakityöryhmä tarkoitti tuolloin suunnitteilla ollutta lasten ja nuorten taiteen perusopetusta (Sihvonen 1997, 101).

Vaikka laki määritteleeikin kansalaisopiston aikuiskoulutusta antavaksi oppilaitokseksi, opiskelijoille ei enää asetettu lainkaan alaikärajaa. Tästä on ollut seurauksena opistojen toiminta-ajatuksen laajeneminen lasten ja nuorten opetukseen ja alle 16-vuotiaitten oppilaitten määrän kasvaminen. (Sihvonen 1997, 109.)

5.4 Kansalaisopisto ja taiteen perusopetus

Kansalaisopistolain tarkoituspykälässä opisto on määritelty aikuisoppilaitokseksi, mutta opiskelijoille ei kuitenkaan ole säädetty alaikärajaa. Painava syy ikärajan poistamiselle on ollut valtiovallan halu laajentaa kansalaisopistojen yleissivistävää luonnetta lasten ja nuorten taide- ja taitoaineiden suuntaan sekä taiteen perusopetus (Yrjölä 1996, 27).

Sivistysvaliokunnan mietinnön (9/1993) mukaan kansalaisopistoilla on suuri merkitys omaehtoisen kulttuuritoiminnan järjestämisessä ja tukemisessa sekä taiteen perusopetuksen järjestämisessä. Tästä onkin ollut seurauksena, että monissa kunnissa on lasten ja nuorten taiteen perusopetus organisoitu

opistojen kautta. Myös koulujen kerhotuntien karsiminen on vaikuttanut opistojen lisääntyneeseen tarpeeseen järjestää taiteen perusopetusta.

Vuonna 1994 tehdyn seurantatutkimuksen mukaan jo 2/3 opistoista osallistui taiteen perusopetuksen järjestämiseen. Eräissä tapauksissa perusopetuksen järjestäminen ei ole vaikuttanut mitenkään opiston muuhun toimintaan. Eräissä tapauksissa sen on koettu syövän resursseja muulta opetukselta, joissakin tapauksissa on sen puolestaan katsottu tuovan resursseja opistolle. Eräissä opistoissa on taiteen perusopetuksen järjestämisellä ollut päätoimisten kuvaamataidon ja musiikin opettajien työtilanteen parantuminen. (Sihvonen 1997, 137-138.)

5.5 Kansalaisopistot ja musiikki

Kansalaisopistojen musiikin opetuksesta ei ole juurikaan olemassa tutkittua tietoa. Opetuksesta on tehty joitakin paikkakuntakohtaisia kartoituksia, mutta varsinaista valatakunnallista seurantaa ei ole tehty. Suomen Kuntaliiton julkaisemissa taiteen perusopetuksen vuosikirjoissa on myös mainintoja kansalaisopistojen osuudesta musiikin opetuksessa.

Taideaineet on hyväksytty kansalaisopistojen ohjelmaan jo vuonna 1921. Alunperin taideaineissa annettiin opetusta vain aikuisväestölle, mutta vuodesta 1974 lähtien alettiin musiikinopetusta antaa myös alle 16-vuotiaille. Taiteen perusopetuslain astuttua voimaan 1992 noin 1/3 kansalaisopistoista otti musiikin perusopetuksen omaan ohjelmaansa (Porna 1996, 34).

Kuntien ja yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä kansalaisopistoja vuonna 1996 oli Suomessa 274. Näistä taiteen perusopetusta musiikissa antoi 61 opistoa eli 23 %. Keskimääräinen oppilasmäärä musiikissa oli 69. Vähimmillään musiikin perusopetusta yhdessä opistossa sai 6 oppilasta enimmillään 372, mikä kuvastaa hyvin opistojen erilaisia resursseja. (Porna 1998, liite 6.)

Alle 7-vuotiaitten osuus opiskelijoista oli 17 %. 7-15-vuotiaita oli 78 %. Aikuisopiskelijoita, joiksi katsotaan yli 16-vuotiaat, oli oppilasmäärästä 5 %, eli taiteen perusopetus on painottunut hyvin voimakkaasti 7-15-vuotiaitten opetukseen valmentavan opetuksen ja aikuisopetuksen jäädessä taka-alalle.

Päätoimisia musiikin opettajia taiteen perusopetusta antavissa 61 kansalaisopistossa vuonna 1996 oli 45. Sivutoimisia tuntiopettajia oli puolestaan 192. (Porna 1998 liite 1, 3-6.)

Kansalaisopistot ovat taiteen perusopetuksen järjestäjänä suurin yhtenäinen koulutusorganisaatio myös musiikin kohdalla.

6. TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen kohteena on taiteen perusopetuksen toteutuminen kansalaisopistoissa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää onko kansalaisopistoilla käytössä musiikin opetus suunnitelma, joka on laadittu taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta ja täyttää sen asettamat vaatimukset. Lisäksi haluttiin kartoittaa kansalaisopistoissa annettava musiikin opetus hakijoiden, instrumenttiopetuksen, yhteisösoiton, kurssitutkintojen ja arvioinnin osalta.

Tutkimusongelmat olivat seuraavat:

- 1) Ovatko kansalaisopistojen toteuttamat opetussuunnitelmat taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden asettamien kriteerien mukaiset ?
- 2) Millaista taiteen perusopetusta musiikissa kansalaisopistoissa annetaan ?
- 3) Täyttääkö annettu opetus taiteen perusopetuksesta annetun lain ja opetussuunnitelmien perusteiden asettamat vaatimukset ?

7.TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

7.1. Mittarin laadinta

Opetussuunnitelmia tutkittaessa lähtökohtana oli taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunitelmien perusteet, jotka on hyväksytty opetushallituksessa 19.5.1993.

Opetussuunnitelmista haluttiin selvittää sisältävätkö ne opetussuunitelmien perusteissa mainitut kriteerit, joita ovat : 1) opetuksen jatkuvuus 2) opetuksen laajuus 3) valmentavan opetuksen, perusopetuksen ja aikuisopetuksen tavoitteet ja sisältö 4) opetusjärjestelyt 5) arviointi 6) oppilaiden valinta ja 7) mahdollisuus ammatti- ja jatko-opintoihin.

Kansalaisopistoissa annettavaa musiikin opetusta ja perusopetuksen toteutumista selvitettiin kyselylomakkeella. Kyselylomake laadittiin viiden pääalueen avulla : 1) yleiset asiat 2) hakijat 3) soitinopetus ja teorian opetus 4) tutkinnot ja 5) arviointi. Kyselylomakkeen lopussa vastaajilla oli mahdollisuus esittää yleisesti näkemyksiään perusopetuksen toteutumisesta.

Yleisiin asioihin kuului lukuvuoden pituus taiteen perusopetuksessa ja keskeyttäneiden määrä. Hakijoista selvitettiin opiskelijoiden valintatapa, opiskelemaan pääsemisen mahdollisuus, ilman opiskelupaikkaa jääneet sekä

hakijoiden instrumenttijakautuma. Opetuksesta tutkittiin mm. opetettavat musiikin lajit, solistisen soitinopetuksen instrumenttijakautuma yksityis- ja ryhmäopetus, teorian ja musiikkiedon opetus sekä yhteissoitto.

Tutkintojen osalta selvitettiin oppilaiden mahdollisuus suorittaa kurssitutkintoja ja tätä kautta heidän mahdollisuuttaan ammatillisiin jatko-opintoihin. Arviointiosuus selvitti erilaiset opistoissa käytettävät arviointimenetelmät.

Kyselylomakkeen esitestasi kolme musiikinopettajaa, joista yksi toimii kansalaisopiston opettajana ja yksi musiikinopetuksesta vastaavana opettajana musiikkikoulussa. Heidän kommenttiensa pohjalta kysymyksiin tehtiin muutamia korjauksia.

Lopuksi muuttujia oli 37, jotka jakautuivat siten, että opetussuunitelma-luokassa oli 12, yleisiin asioihin sisältyi 2, hakijat sisälsi 3, opetukseen liittyi 13, yhteissoittoon 1, tutkintoihin 5 ja arviointiin 1. Osa kysymyksistä oli sellaisia, joihin valittiin sopiva vaihtoehto. Osaan kysymyksistä vastattiin antamalla omaa opistoa koskevat tiedot. Kyselylomakkeen lopussa oli mahdollisuus omaan kommentointiin.

7.2. Kohteen rajaus ja tutkimuksen suorittaminen

Tutkimuksen kohteeksi valittiin ne Suomessa toimivat kunnan ylläpitämät kansalaisopistot, jotka olivat ilmoittaneet taiteen perusopetuksen rekisterin 1996 mukaan antavansa taiteen perusopetusta musiikissa. Näin haluttiin saada

kohderyhmästä mahdollisimman homogeeninen.

Tutkimus suoritettiin kaksiosaisena opetussuunnitelmat ja kyselylomake erikseen. Myös tulokset on esitetty kahdessa eri osassa, koska opetussuunnitelmat ja kysely eivät ole keskenään vertailukelpoisia.

Opetussuunnitelmat pyydettiin puhelimitse 57 kansalaisopistosta. Tällöin ilmeni, että kolme opistoa ei enää anna musiikin perusopetusta. Kolme opistoa ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan musiikin opetussuunnitelmaa. Kolmelta opistolta ei saatu vastausta lainkaan. Jäljelle jääneistä 48 opistosta 41 lähetti vastauksen. Näistä seitsemän jouduttiin hylkäämään, koska kyseessä oli pelkkä opinto-ohjelma, joten tutkittavia opetussuunnitelmia oli 34 kappaletta vastausprosentin ollessa 70,8 %.

Kyselylomake lähetettiin 48:lle kansalaisopiston musiikin opetuksesta vastaavalle opettajalle. Lomake lähetettiin Suomen Kuntaliiton kautta keväällä 1998. Mukana oli sekä kuntaliiton, että tutkimuksen tekijän saatekirje (liitteet 3 ja 4), sekä luettelo niistä opistoista ja opettajista, joille kysely on lähetetty. Lisäksi lähetettiin muistutuskirje (liite 5) niille, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn. Vastauksia tuli 38, joten vastausprosentti kysely-lomakkeen osalta oli 79,2 %.

7.3. Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimus ja sen tulokset on jaettu kahteen eri osaan. Käsittelemällä opetussuunnitelmia ja kyselylomakkeita erikseen on pyritty parantamaan tutkimuksen reliabiliteettia. Mittauksen validiteettia yritettiin nostaa

kyselylomakkeen esitestauksella, jossa selvitettiin olivatko vastausohjeet riittävät ja oliko niihin vaikea vastata.

Tutkimuksen luotettavuutta vähentää mm. se, että taiteen perusopetuksen peruskriteerit eivät ole välttämättä kaikille selviä. Lisäksi kansalaisopistot eivät kokonsa puolesta ole kovinkaan homogeenisia. Kaikilla opistoilla ei välttämättä ole määrällistä tietoa aivan kaikista kystyistä asioista. Myöskään jotkut opetuksen liittyvät termit eivät välttämättä ole täysin selviä. Vastausprosentit olivat suhteellisen hyviä.

7.4. Analyysimenetelmät

Tutkimuksen aineisto on käsitelty pääasiassa tilastollisin menetelmin. Muuttujista on lähinnä laskettu keskiarvot, frekvenssit ja prosentit. Monimuuttuja-analyysin käyttö ei ole ollut tässä tutkimuksessa tarkoituksenmukainen.

8. TULOKSET

8.1. Opetussuunnitelmat

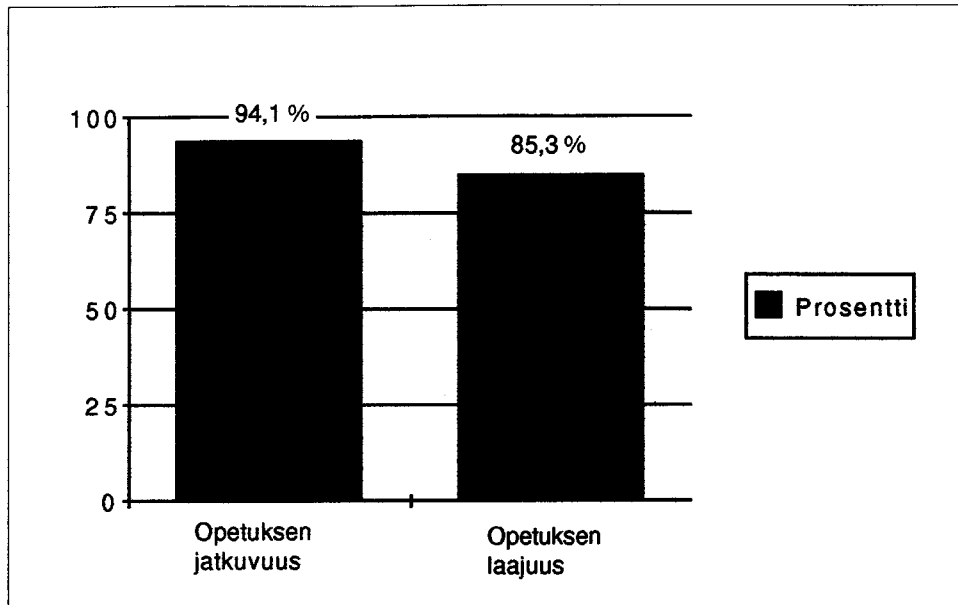
Opetussuunnitelmista haluttiin selvittää, sisältävätkö ne opetussuunnitelmien perusteissa mainitut kriteerit opetuksen jatkuvuudesta ja laajuudesta, opetuksen rakenteesta sekä eri ikäisille annettavan opetuksen tavoitteista ja sisällöstä. Lisäksi haluttiin selvittää, onko opetussuunnitelmissa mainittu opetusjärjestelyistä, oppilaiden valinnasta sekä todistuksen antamisesta. Lopuksi selvitettiin vielä, onko oppilailla mahdollisuus kurssitutkintojen suorittamiseen ja tätä kautta edellytykset hakeutua ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

8.1.1 Opetuksen jatkuvuus ja laajuus

Opetuksen jatkuvuudella tarkoitetaan taiteen perusopetuksessa sitä, että oppilaalla on mahdollisuus edetä opinnoissaan tasolta toiselle. Opetuksen laajuudella puolestaan tarkoitetaan eri ikäryhmille tarkoitettujen opetustuntimäärän vaihtelua ja opetukseen käytettävää aikaa lukuvuosittain.

Tutkitusta opetussuunnitelmista 94,1 % sisälsi maininnan opetuksen jatkuvuudesta. Opetuksen laajuudesta oli maininta 85,3 prosentissa oppilaitosten opetussuunnitelmista.

TAULUKKO 1. Opetuksen jatkuvuus ja laajuus opetussuunnitelmissa.

On kyseenalaista, voidaanko niissä kansalaisopistoissa, joitten opetussuunnitelmissa ei ole mainintaa opetuksen jatkuvuudesta ja laajuudesta, annettavaa opetusta pitää taiteen perusopetuksen peruskriteerit täyttävänä.

8.1.2 Valmentava opetus, perusopetus ja aikuisopetus.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukaan valmentava opetus on takoitettu 4 - 6-vuotiaille. Tutkituissa opetussuunnitelmissa 20 kansalaisopistoa (58,8 %) ilmoitti antavansa valmentavaa opetusta. Yhtä monessa opetussuunnitelmassa oli myös mainittu valmentavien opintojen tavoitteet ja sisältö. Kahdessa opistossa annettiin pelkästään valmentavaa opetusta. Taiteen perusopetuksessa valmentavaan opetukseen osallistuvalla

lapsella on oltava mahdollisuus jatkaa opintojaan perusopetuksessa. Pelkästään valmentava opetus ei ole taiteen perusopetusta, koska jatkuvuuden kriteeri jää täyttymättä.

Perusopetus on tarkoitettu 7 - 16-vuotiaille. Perusopetusta antoi opetussuunnitelmien mukaan 32 opistoa (94,1 %). Opetuksen tavoitteet ilmoitettiin kaikkien näitten opistojen opetussuunnitelmissa. Opetuksen sisällöstä oli maininta 29 opetussuunnitelmassa.

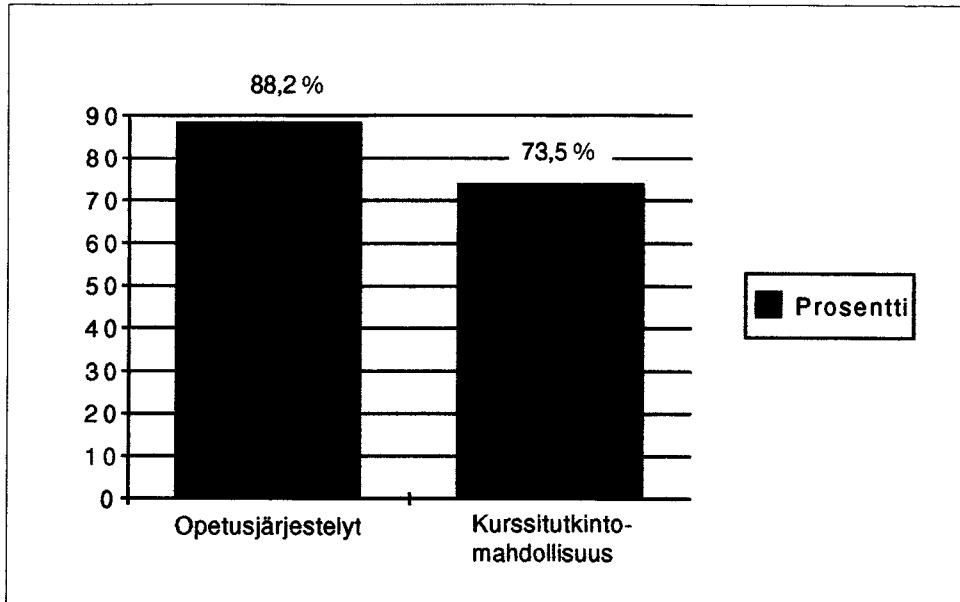
Aikuisopetus on tarkoitettu taiteen perusopetuksessa 16 vuotta täyttäneille. Tutkitujen opetussuunnitelmien mukaan kolmetoista kansalaisopistoa (38,2 %) antoi perusopetusta myös aikuisille. Kaikki kolmetoista ilmoittivat myös opetuksen tavoitteet ja sisällön.

8.1.3 Opetusjärjestelyt

Opetussuunnitelmien perusteissa mainitaan opetusjärjestelyistä mm., että opetus järjestetään monipuolisesti ottaen huomioon paikkakuntakohtaiset opetuksen järjestämisen mahdollisuudet. Lisäksi mainitaan, että opetus järjestetään siten, että se luo mahdollisuudet hakeutua ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Opetusjärjestelyt oli sisällytetty kolmeenkymmeneen (88,2 %) opetussuunnitelmaan. Musiikinopiskelussa mahdollisuus hakeutua korkea-asteen koulutukseen edellyttää käytännössä sitä, että oppilas on suorittanut tietyn tasoiset kurssitutkinnot. Kurssitutkintomahdollisuus oli mainittu 25 kansalaisopiston opetussuunnitelmassa (73,5 %).

TAULUKKO 2. Opetusjärjestelyt ja kurssitutkintomahdollisuus

Opetussuunitelman perusteissa mainitaan myös, että perusopetuksen järjestäjä vastaa tavasta, jolla oppilaat otetaan musiikin perusopetukseen.

Oppilaiden valintatavasta oli maininta tutkituissa opetussuunnitelmissa viidessätoista (44,1 %).

8.1.4 Todistus

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa sekä laissa taiteen perusopetuksesta on mainittu, että musiikin perusopetukseen osallistuneille annetaan todistus, josta ilmenevät musiikin sisältöalueet, sisältöalueella käsitelty oppiainekokonaisuus sekä opetukseen käytetty aika.

Tutkituista opetussuunnitelmista vain yhdeksäntoista (55,9 %) sisälsi maininnan todistuksen antamisesta. Myöskään muita arviointia koskevia mainintoja ei ollut. Arvioinnin sisällyttäminen opetussuunnitelmaan on ensiarvoisen tärkeää oppilaan edistymisen seuraamisen kannalta sekä oppilaalle itselleen että opettajalle.

8.2. Kansalaisopistojen musiikin opetus

8.2.1. Lukuvuoden pituus

Kyselylomakkeessa ensimmäisenä haluttiin selvittää opistojen taiteen perusopetuksen lukuvuoden pituus. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa on määritelty eri ikäryhmille tarkoitettujen opetustuntimäärien vähimmäismäärät. Lukuvuoden pituus on näin ollen lähtökohtana tutkittaessa perusopetuksen määrällistä toteutumista. Sen ilmoittivat yhtä lukuunottamatta kaikki kyselyyn vastanneet.

Lukuvuoden pituus vaihteli 24 - 40 viikkoon. Keskiarvo oli 29,9 viikkoa. Pisin ilmoitettu lukuvuosi oli 40 viikkoa, jota toteutti yksi opisto ja lyhin 24 viikkoa, jonka ilmoitti kolme opistoa. Noin kolmannes (29,7%) opistoista ilmoitti lukuvuoden pituudeksi 30 viikkoa. Alle kolmen-kymmenen viikon lukuvuotta teki 15 opistoa eli 40,5 %.

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukaan oppilaan tulee perusopinnoissa saada opetusta vähintään 70 h / vuosi, kun oppituntin pituus

on 45 minuuttia. Niissä opistoissa, joiden lukuvuosi on lyhyt ja oppilailla ei ole mahdollisuutta osallistua yhteissoiton opetukseen, vaan he saavat opetusta vain omassa instrumentissaan, on todennäköistä, että opetuksen vuosittainen vähimmäistuntimäärä ei täyty.

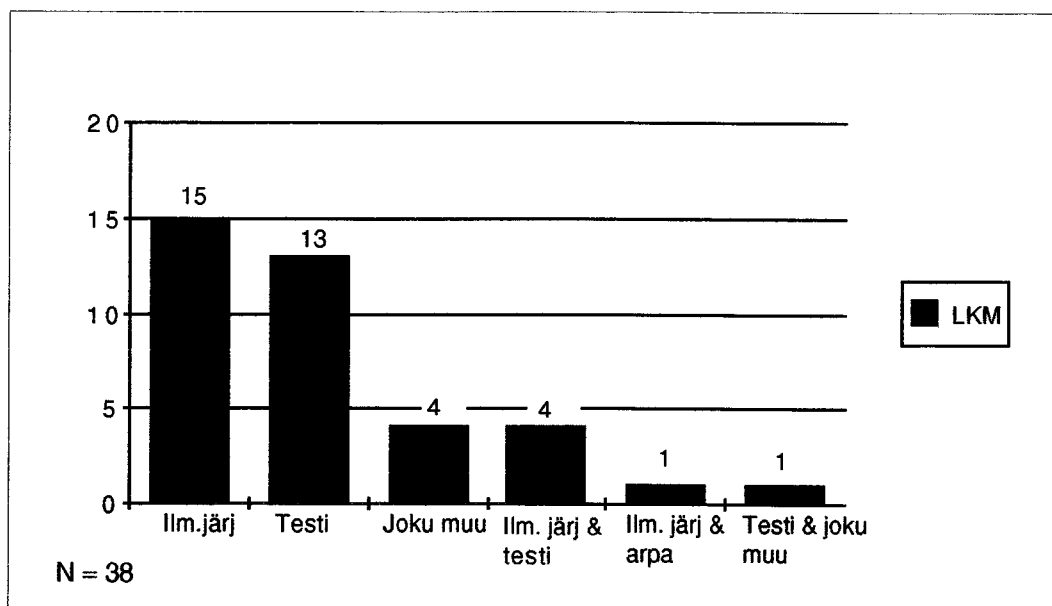
8.2. 2 Oppilaiden valinta

Useimmat opistot ottivat uudet opiskelijansa ilmoittautumisjärjestyksessä (39,5 %). Lähes yhtä moni käytti oppilasvalinnoissaan testiä (34,3 %).

Sekä testiä että ilmoittautumisjärjestystä ilmoitti käyttävänsä neljä opistoa. Arpaa ilmoitti käyttävänsä lisäksi yksi opisto.

Jonkin muun oppilaidenvalintatavan ilmoitti neljä opistoa. Näitä muita tapoja olivat mm. koulun musiikin numero, opettajan suositus ja keskustelu oppilaan kanssa.

TAULUKKO 3. Oppilaiden valintamenettely

8.2.3 Mahdollisuus päästä opiskelemaan

45 % kansalaisopistoista ilmoitti kaikkien halukkaiden päässeen opiskelemaan syksyllä 1997. Kaksi opistoa ilmoitti, ettei syksyllä 1997 otettu yhtään uutta oppilasta.

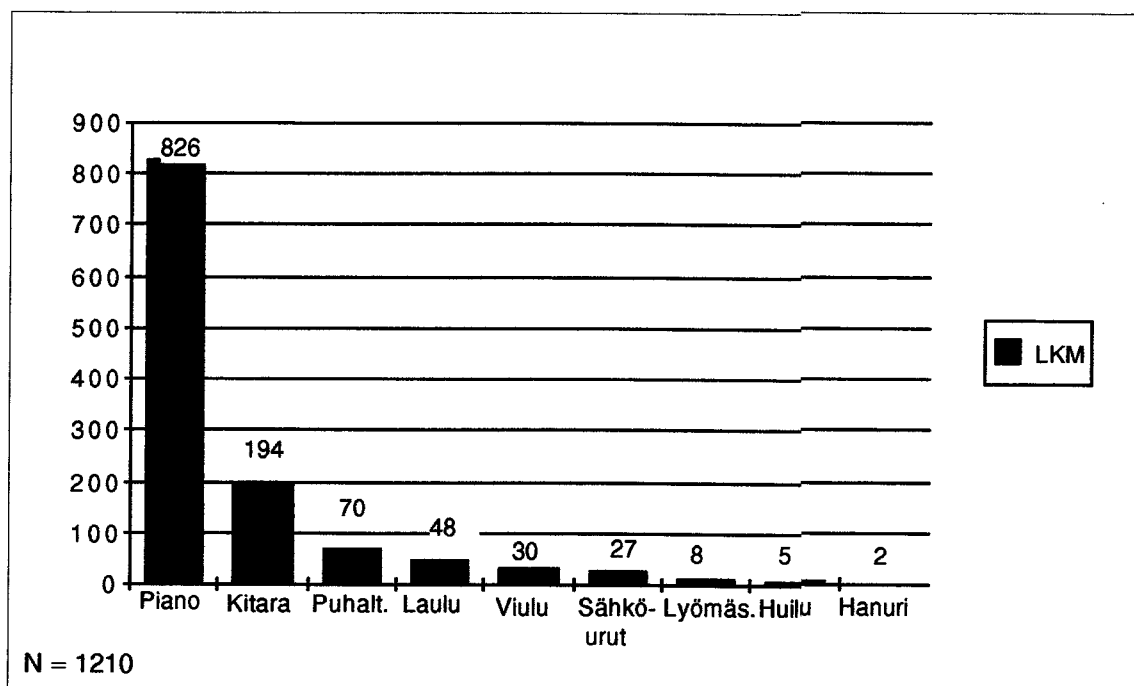
Kaikilla opistoilla ei ole käytettävissään kaikkien hakeneiden määriä, joten tarkempaa tietoa sisäänpääsyprosentista ei ole voitu laskea. Kysyttäessä, montako hakijaa jäi ilman opiskelupaikkaa, vastaukset vaihtelivat kahden ja seitsämänkymmenkolmen välillä.

8.2.4 Hakijoiden instrumenttijakautuma

Instrumenttiopintoihin oli kolmessa suosituimmassa instrumentissa syksyllä 1997 kyselyn mukaan 1 210 hakijaa. Näistä 826 eli 68 % halusi opiskella pianon soittoa. Piano on täten edelleenkin ylivoimaisesti suosituin instrumentti soitinopintoja suunniteltaessa. Toiseksi eniten hakijoita oli kitaransoiton ja kolmanneksi eniten puhallinsoitinten opiskeluun. Muita olivat yksinlaulu, viulu ja sähköurut, joiden osuus hakijoista kussakin oli alle 5 %. Yksi opisto otti uusia opiskelijoita vain kuoroihin. Kolme ei ilmoittanut eniten pyrkineitä.

Lisäksi eri kuoroihin oli 321 hakijaa, joita ei ole laskettu mukaan instrumenttivalinnoissa.

TAULUKKO 4. Hakijoiden instrumenttijakautuma.

Neljässätoista opistossa oli hakijoita vain yhteen instrumenttiin, näistä kolmessatoista hakijoita oli vain pianonsoiton ja yhdessä kitaransoiton opiskeluun.

8.2.5 Opiskelun keskeyttäminen

Kyselylomakkeessa kysyttiin opiskelunsa lukuvuoden 1996 - 97 aikana keskeyttäneiden määrää. Lukuvuoden aikana perusopetuksessa olleiden oppilaiden määrät on saatu taiteen perusopetuksen vuosikirjasta 1998. Luvussa ei ole mukana lukukauden päätyttyä lopettaneiden määrää.

Kolmetoista opistoa ilmoitti opintojen keskeyttämisestä. Keskimääräinen

keskeyttämisprosentti oli 8,3 %. Suurin keskeyttämisprosentti oli 28 % ja pienin 2 %.

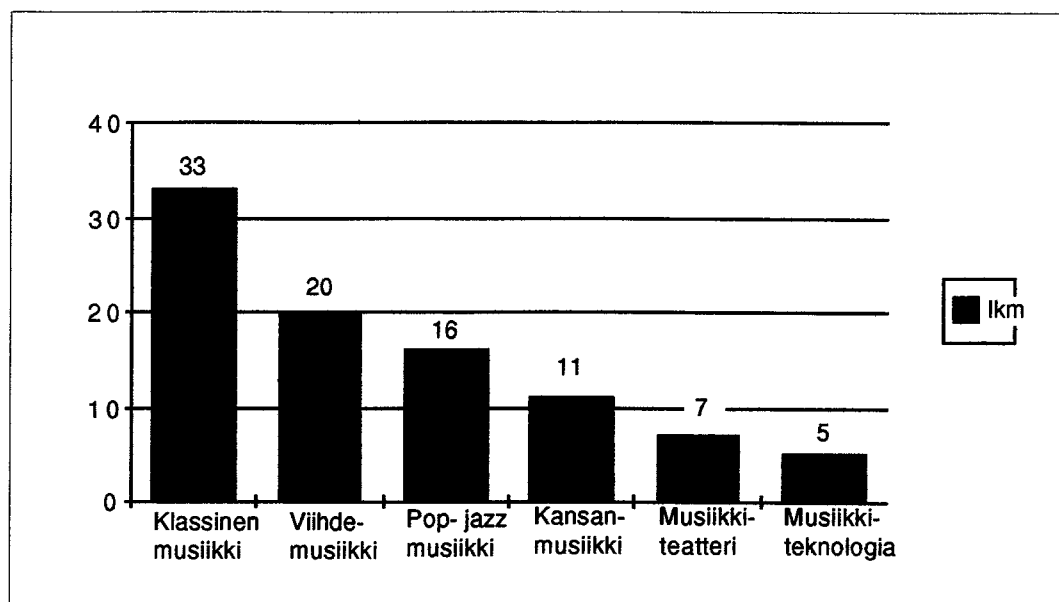
8.2.6 Eri musiikin lajit opetuksessa

Kyselylomakkeen kohdassa seitsämän tiedusteltiin, missä eri musiikin lajeissa opistoissa annetaan opetusta. Taiteen perusopetuksen opetus-suunnitelmien perusteissa on määritelty mm. musiikin teknologian, pop / jazz-musiikin, musiikkiteatterin ja kansanmusiikin tavoitteet. Muita vaihtoehtoja kyselyssä olivat klassinen musiikki ja viihdemusiikki. Yhtä lukuunottamatta kaikki vastasivat opetettavia musiikinlajeja koskevaan kohtaan.

Klassista musiikkia oli mahdollisuus opiskella 33 opistossa. Viihde-musiikkia opetettiin 20 opistossa ja pop-jazz -musiikkia 16 opistossa. Alle kymmenessä opistossa oli mahdollisuus opiskella musiikin teknologiaa tai musiikkiteatteria. Kansanmusiikkia opetettiin yhdessätoista opistossa.

Yhdessäkään opistossa ei annettu opetusta kaikissa kuudessa musiikin lajissa. Useampaa kuin kahta musiikin lajia oli mahdollisuus opiskella 16 opistossa (43,2 %). Lähes joka neljäs opisto (24,3 %) antoi opetusta pelkästään klassisessa musiikissa.

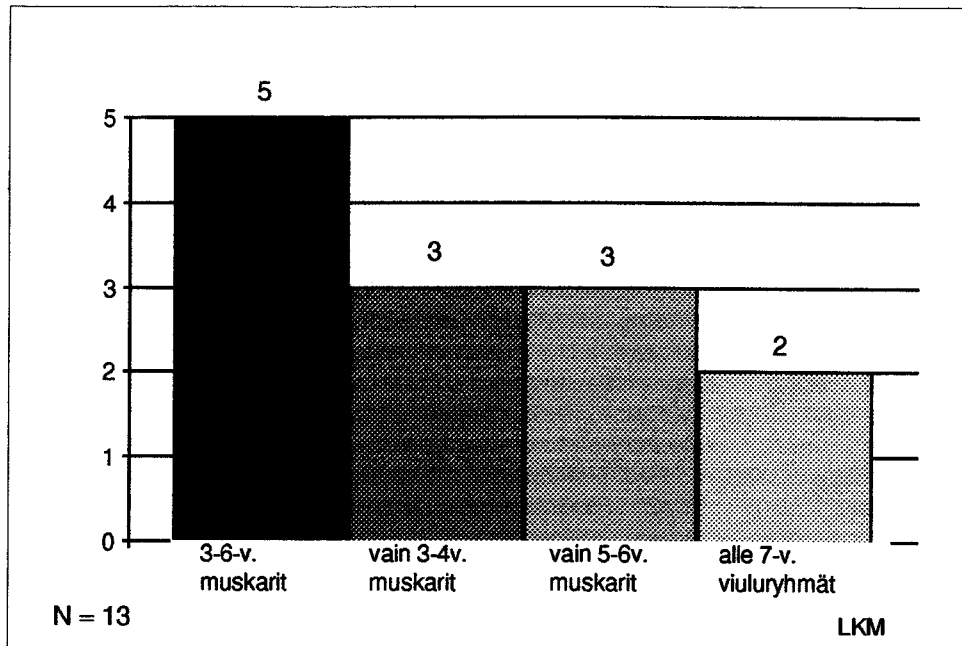
TAULUKKO 5. Opetettävien musiikin lajien jakautuminen opistoissa.

8.2.7 Valmentavat opinnot

Taiteen perusopetuksessa valmentavilla opinnoilla on tarkoitetaan 4 - 6 vuotiaille annettavaa opetusta. Kaikista vastanneista kansalaisopistoista kolmesta eli 34, 2 % ilmoitti antavansa valmentavaa opetusta. Näistä yhdessätoista valmentava opetus annettiin 3-4 ja/ tai 5-6-vuotiaitten muskariryhmissä. Kahdessa opistossa valmentavaa opetusta annettiin viuluryhmissä. Opetus annettiin ryhmäopetuksena ja keskimääräinen ryhmäkoko oli 9 lasta. Valmentavaan opetukseen osallistuvilla on taiteen perusopetuksessa annettava mahdollisuus jatko-opintoihin perusopetuksessa.

TAULUKKO 6. Valmentavien opintojen jakautuminen

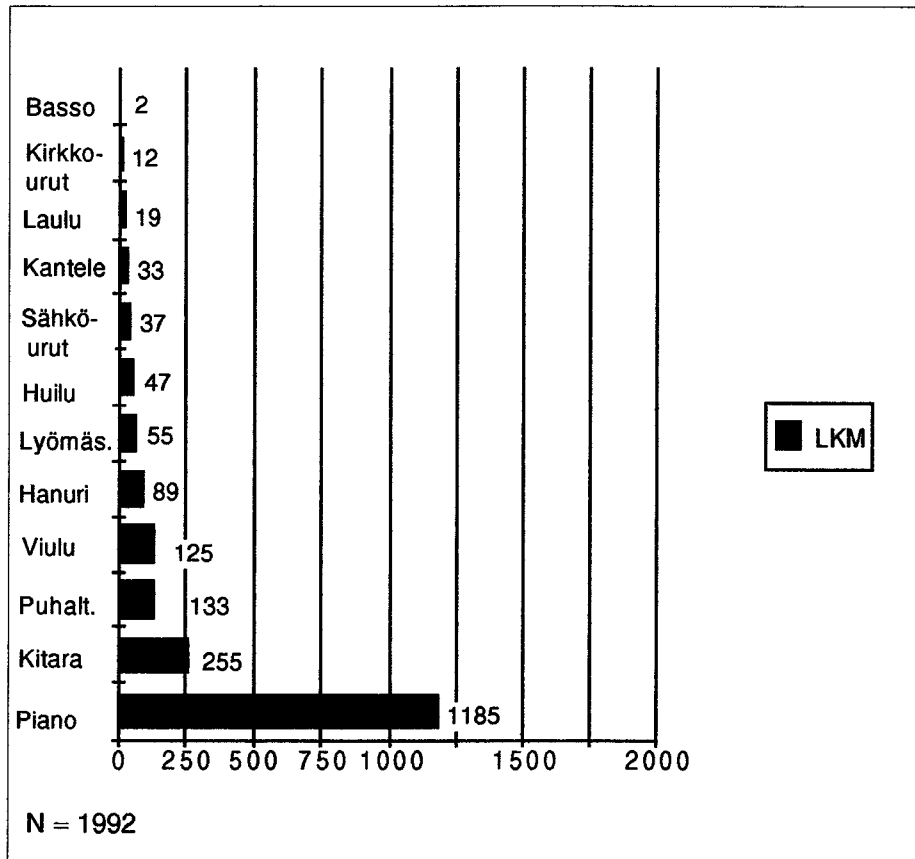

8.2.8 Soitinopetus

Soitinopetuksesta haluttiin selvittää, missä instrumenteissa opistoissa annetaan opetusta. 33 opistoa ilmoitti antavansa solistista soitinopetusta. Neljässä opistossa opetusta annettiin vain yhteissoitossa. Yksi ei vastannut.

Kyselyn mukaan opistoissa sai instrumenttiopetusta 1 992 oppilasta. Näistä 59,5 % (1 185) opiskeli pianon soittoa. Kitaransoittoa opiskeli yli 200 oppilasta, puhal-
timien ja viulun soittoa yli 100 oppilasta ja muiden soitinten osuus oli alle 100.

TAULUKKO 7. Instrumenttijakautuma soitinopetuksessa.

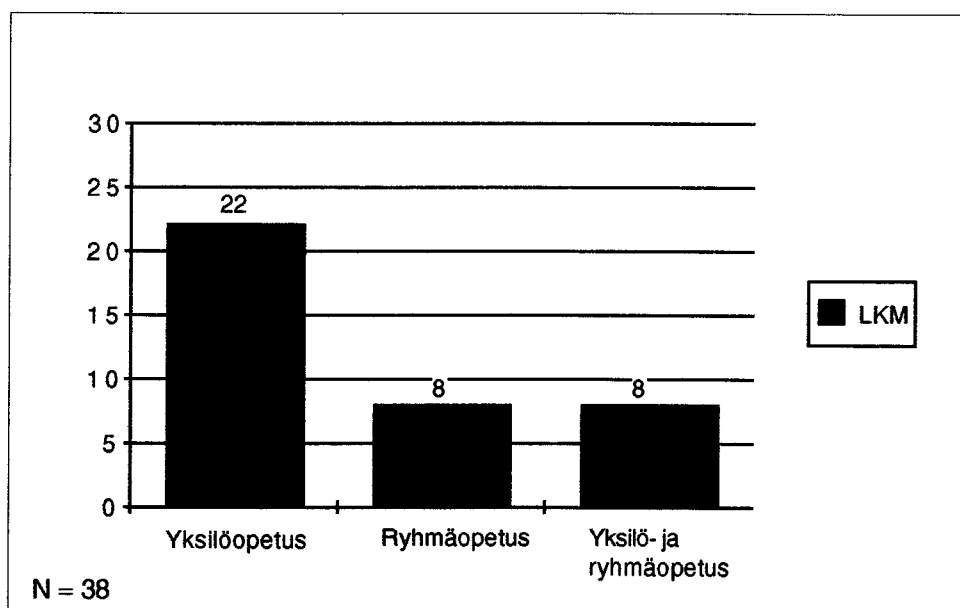

Huomattavaa on, että kuudessatoista solistista soitinopetusta antavista opistoista (48,5 %) oli mahdollisuus opiskella vain yhtä instrumenttia. Näistä neljässätoista ainoa instrumentti oli piano, muissa kahdessa opistossa ainoat instrumentit olivat kitara ja puhaltimet. Kahta instrumenttia pystyi opiskelemaan seitsämässä opistossa (21,2 %), kolmea kolmessa (9,1 %). Useampaa kuin kolmea instrumenttia oli mahdollisuus opiskella seitsämässä kansalaisopistossa (21,2 %).

8.2.9 Soitinopetus yksilö- ja ryhmäopetuksena

Solistista soitinopetusta antoi yksilöopetuksena 22 opistoa (57,9 %), kahdeksan ryhmäopetuksena (21,0 %). Kahdeksassa opistossa opetusta annettiin sekä yksilöettä ryhmäopetuksena (21,0%).

TAULUKKO 8. Soitinopetus yksilö- ja ryhmäopetuksena.

Eniten ryhmäopetusta annettiin kitaran, harmonikan ja lyömäsoitinten soitossa. Myös pianon, kanteleen ja puhaltimien opetuksessa käytettiin ryhmäopetusta.

8.2.10 Opetuksen kesto

Keskimääräinen opetusaika viikossa henkilöhtaisessa yksilöopetuksessa oli 28,7 minuuttia. Kuudessatoista opistossa (42, 1%) yksilötunnin pituus oli 30 minuuttia. Lyhin yksilötunnin pituus oli 15 minuuttia, pisin 45 minuuttia.

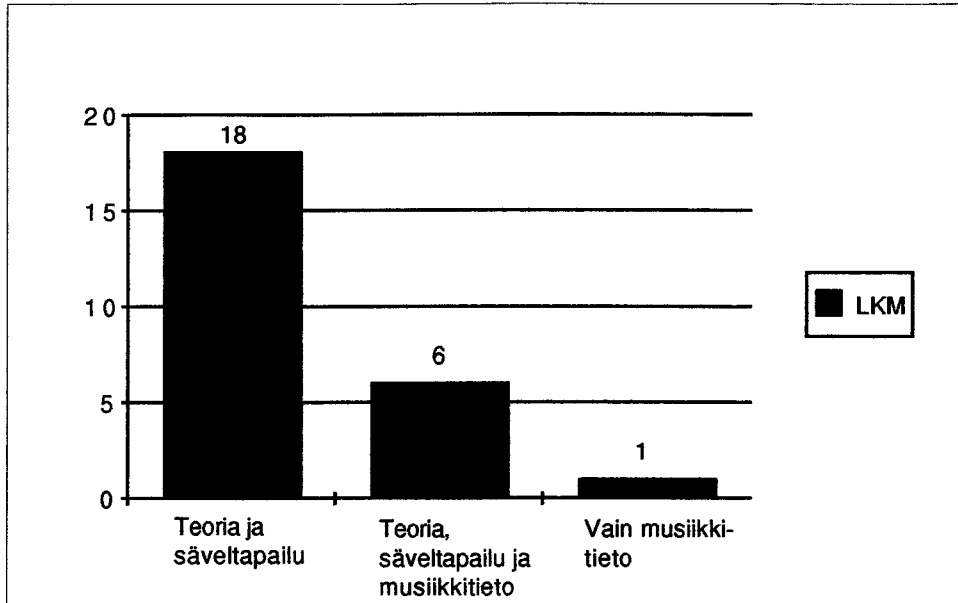
Yhdeksän opistoa ilmoitti antavansa henkilökohtaista yksilöopetusta ns. ryhmän sisällä. Pisin annettu opetusaika oli tällöin 30 minuuttia ja lyhin 10 minuuttia.

Ryhmäopetuksessa keskimääräinen opetusaika oli 60,8 minuuttia viikossa. Ryhmien koko oli keskimäärin 7,2 oppilasta.

8.2.11 Teorian, säveltapailun ja musiikkitiedon opetus.

Teorian ja säveltapailun sekä musiikkitiedon opetusta ilmoitti antavansa kuusi opistoa (15,8 %) kyselyyn vastanneista. Kahdeksassatoista opistossa (47,4 %) oli mahdollisuus teorian ja säveltapailun opiskeluun. Pelkästään musiikkitiedon opetusta annettiin yhdessä opistossa. Kolmessatoista opistossa (34,2 %) ei ollut mahdollisuutta teorian , säveltapailun tai musiikkitiedon opiskeluun.

TAULUKKO 8. Teorian, säveltapailun ja musiikkitiedon opetus

Keskimääräinen opetusaika teoria- ja säveltapailuryhmissä oli 59,8 minuuttia viikossa ja musiikkitietoryhmissä 81 minuuttia viikossa.

8.2.12 Yhteissoitto

Tässä kohdassa tiedusteltiin oppilaiden mahdollisuutta osallistua yhteismusisointiin. Opistoista 17 (44,7 %) ilmoitti järjestävänsä yhteisöön opetusta. Yleisimmin yhteismusisointi tapahtui kuorolaulun muodossa. Opistoissa toimii myös paljon erilaisia orkestereita aivan pienten lasten viuluviikariryhmistä big-bandeihin.

8.2. 13 Tutkinnot

Mahdollisuus tehdä solistisen soittimen kurssitutkintoja oli kyselyn mukaan 25 opistossa (65,8 %). Teorian ja säveltapailun tutkintoja oli mahdollisuus tehdä 24 opistossa.

Lukuvuonna 1996-97 suoritettiin solistisen soittimen kurssitutkintoja 22 opistossa neljästätoista eri instrumentissa yhteensä 154 kappaletta.

Eniten tehtiin pianonsoiton 1/3-peruskurssitutkintoja (59 kpl). Seuraavaksi eniten tehtiin pianon 2/3 ja 3/3-tutkintoja, yhteensä 47 kappaletta. Muitten instrumenttien tutkintoja tehtiin alle kymmenen kappaletta kutakin.

(liite 6)

Teoria- ja säveltapailututkintoja suoritettiin lukuvuonna 1996-97 24 opistossa yhteensä 267 kappaletta. Näistä 122 oli 1/3-peruskurssitutkintoja, 95 peruskurssi 2/3-tutkintoja ja 50 peruskurssi 3/3-tutkintoja. Musiikkitiedon tutkintoja tehtiin 19 kappaletta.

Suurin osa kurssitutkinnoista (76,7 %) suoritettiin jossakin lähialueen musiikkiopistossa tai konservatoriossa. Osassa opistoista (13,3 %) peruskurssit 1/3 ja 2/3 tehtiin omassa opistossa ja ylemmät kurssit joko musiikkiopistossa tai konservatoriossa. Omassa opistossa pätevän lautakunnan edessä tutkinnot tehtiin 10 % vastanneista.

8.2.14 Arviointi

Taiteen perusopetuslain neljänessä pykälässä todetaan, että oppilaalle, joka on osallistunut taiteen perusopetukseen annetaan todistus, johon merkitään annetun opetuksen sisältö, opetukseen käytetty aika ja oppilaan saavuttamat tiedot ja taidot.

Kyselyyn vastanneista vain seitsemän kansalaisopistoa (18,4 %) ilmoitti käyttävänsä oppilaan arvioinnissa todistusta, josta oppilaan edistyminen ilmenee.

Yleisin käytetty arviointimenetelmä oli opettajan ohjaava arviointi, jonka ilmoitti 34 opistoa (89,5 %). Soittokoetta oppilaan arvioinnissa käytti seitsemän opistoa ja lukukauden lopussa tapahtuvaa lautakunnan arvostelemaa esiintymistä viisi opistoa. Lähes kaikki opistot käyttivät useampaa kuin yhtä tapaa oppilaan arvioinnissa.

Kaksitoista opistoa ilmoitti lisäksi käyttävänsä jotain muuta tapaa oppilaan arvioinnissa. Näitä muita tapoja olivat; opintokirjaan tehtävät merkinnät, musiikkimateriaalit ja oppilasillat sekä erilaiset kulttuuri-kilpailut. Yhdessä opistossa oli kokeiltavana arviointikaavake, jossa edistymistä ja tavoitteiden toteutumista arvioivat sekä opettaja että oppilas.

8.2.15 Omat kommentit

Viimeisenä osiona kyselyssä oli varattu tila omille kommenteille taiteen perusopetuksen toteutumisesta. Tilaisuutta käytti hyväkseen viisitoista vastanneista. Kommentit jaettiin kahteen ryhmään: hyviin kokemuksiin ja huonoihin kokemuksiin.

Suurin osa vastaajista piti taiteen perusopetuksen toteutumisen ja kehittymisen esteenä rajoitetun ja vähenevän tuntimäärän.

“ Rajoitettu tuntimäärä ei salli taiten perusopetuksen laajentamista. Kysyntää olisi esim. ryhmäsoitossa, huilunsoitossa ja harmonikansoitossa.”

Osa vastaajista näki rahojen vähenemisen uhkaavan koko perusopetuksen olemassaoloa.

“ Taiteen perusopetusta annettu v. 92 alkaen, mutta nyt kunnan lakkautettua kansalaiopiston musiikinopettajan viran on jatkuvuus uhanalainen.”

Vakinaisten opettajien puuttuminen opistoista oli myös eräs huolen aihe. Opettajien pätevyys nähtiinkin eräänä perusopetusta ja sen tasoa heikentävänä tekijänä.

“ Instrumenttiopetuksessa kriteerien täyttäminen on vaikeaa. Mietittävä on kuinka täyttää mielekkäästi tuntimäärät ja mistä pätevät opettajat. Heppoisin perustein ei kannata opetusta järjestää. Tasoa pitää olla.”

Opetuksen tarjonnan päällekkäisyys koettiin ongelmana varsinkin, jos opistolla on toimintaa useamman kunnan alueella.

“ Koska toimintaa on neljän kunnan alueella on oltava tarkkana että ei järjestetä päällekkäistä tarjontaa. Esim. teorian opetusta annetaan koulussa ja musiikkiopiston tarjoamana, niin yhteistyökuviot on mietittävä tarkkaan.”

Opistot tekevät yhteistyötä sekä koulujen ja musiikkiopistojen kanssa mm. kurssitutkintojen suorittamisessa. Yhteistyön tekeminen koulujen ja musiikkiopistojen kanssa koettiin sekä positiivisena että negatiivisena asiana. Yhteistyö on mahdollistanut mm. teoria-aineiden opettamisen.

“ Teorian ja säveltapailun opetus tapahtuu yhteistyössä musiikkiopiston kanssa, koska kansalaisopistoon ei ole voinut muodostaa omaa ryhmää liian vähän osallistujamäärän vuoksi.”

Musiikkikoulun tai -opiston kanssa tehtävässä yhteistyössä eräänä hyvänä puolena nähtiin mahdollisuus siirtää lahjakkaita oppilaita opiskelemaan musiikkiopistoon. Toisaalta liikkuvuus toimii myös toiseen suuntaan, koska opiskelu kansalaiopistossa koetaan helpommaksi ja kevyemmäksi.

“ Pyrimme tuuppaamaan lahjakkaat oppilaat musiikkikouluun, jos opiskelijoilla riittää motiaatiota harjoitella. Musiikkikoulusta myös palautuu meille sellaisia oppilaita, jotka jossain vaiheessa huomaavat etteivät jaksakaan tehdä töitä musiikkikoulun normien mukaan, mutta haluavat kuitenkin opiskella hitaammin ja omassa tahdissaan.”

Muutammat vastaajat ilmoittivat taiteen perusopetuksen toteutuneen erittäin hyvin. Kaikki halukkaat ovat päässeet opiskelemaan, joten tästä johtuen oppilasmäärät ovat kasvaneet vuosi vuodelta. Myös toteutuneisiin musiikkiteatteriproduktioihin oltiin tyytyväisiä.

“ Toteutunut vähintään tyydyttävästi eli hyvin.”

Kaikkein positiivisimpana puolena nähtiin vapaus opetussuunnitelmien tekemisessä. Tämä puolestaan on antanut uusia mahdollisuuksia kehittää opetusta enemmän käytäntöä vastaavaksi.

“ Plussaa vapaus toteuttaa itse laatimaani opetussuunnitelmaa tutkintokeskeisyydestä kohti elävää musisointia, vuorovaikutusta kuntalaisten kanssa.

Eräs vastaaja kirjoitti myös oman opetussuunnitelman toteuttamisen puolesta, ja kritisoi jyrkästi sitä, miksi kansalaisopistoissa pitäisi tehdä asiat samalla tavalla kuin musiikkiopistoissa.

“ Haluaisin kysyä, miksi kansalaisopistoista yleensä täytyisi väkisin tehdä ”musiikkiopistoja”? En ole kenenkään kuullut esittävän kansalaisopistojen musiikkiin omaa tutkintojärjestelmää. En ole kuullut kenenkään myöskään esittävän epäilyä kansalaisopistojen opettajien pätevyydestä kontra musiikkiopiston opettaja. Tarkoitan, että musiikkiopistossa on oma spesialisti joka soittimessa, kun taas kansalaisopistossa yleensä jokapaikan höylä.”

Taiteen perusopetuksen suoma mahdollisuus kehittää musiikin opetusta omassa opistossa paikkakuntakohtaisten vaatimusten mukaisesti, katsottiin musiikin opettajien keskuudessa olevan ensiarvoisen tärkeää. Näin musiikin opetukseen saadaan lisää järkevyyttä sekä jatkuvuutta.

9. POHDINTA

9.1 Opetussuunnitelmat

Lain edellyttämät kriteerit taiteen perusopetukselle ovat taiteenaloittainen opetussuunnitelma ja perusopetuksen toimeenpanopäätös. Pyydettyä opetussuunnitelmia tätä tutkimusta varten ilmeni, että osalla kasalaisopistoista ei ole käytettävissä lainkaan musiikin opetussuunnitelmaa. Syyksi opetussuunnitelman puuttumiseen ilmoitettiin, ettei sitä tarvitse tehdä. Eräänä syynä tähän todennäköisesti on se, etteivät kuntien viranhaltijat ole vielä tarpeeksi hyvin selvillä taiteen perusopetuskriteereistä. Opetussuunnitelma ja opinto-opas-käsitteet sekoittuvat myös keskenään, koska osa opistoista lähetti pelkän opinto-oppaan.

Opetushallituksen asettamien opetussuunnitelmien perusteiden kriteerit täyttyivät tutkituissa opetussuunnitelmissa jatkuvuuden ja laajuuden osalta varsin hyvin. Osassa opetussuunnitelmista ei ollut kuitenkaan lainkaan mainintaa opetuksen laajuudesta ja jatkuvuudesta. Taiteen perusopetuksen kriteerit jäävät toteutumatta myös niissä kansalaisopistoissa, joiden opetussuunnitelmissa on maininta vain 4-6-vuotiaille annettavasta opetuksesta. Pelkkä valmentava opetus ei ole taiteen perusopetusta.

7-16-vuotiaille annettava perusopetuksen, kuten myös aikuisopetuksen osalta

opetussuunnitelmat täyttivät taiteen perusopetuksen kriteerit hyvin. Lähes kaikissa tutkituissa opetussuunnitelmissa oli maininnat perusopetuksen ja aikuisopetuksen tavoitteista ja sisällöistä.

Taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelmien perusteiden mukaan opetus tulisi järjestää siten, että oppilailla on mahdollisuus hakeutua korkea-asteen koulutukseen. Musiikinopiskelussa korkea-asteen koulutukseen hakeutuminen edellyttää tietyn tasoisten kurssitutkintojen suorittamista. Näin ollen oppilaitoksen, joka antaa taiteen perusopetusta musiikissa, tulisi antaa oppilaalleen mahdollisuus kurssitutkintojen suorittamiseen. Kurssitutkintomahdollisuus oli mainittu yli 70 %:ssa opetussuunnitelmista. Näin ollen ne kansalaisopistot, jotka eivät anna oppilailleen mahdollisuutta kurssitutkintojen suorittamiseen samalla eväivät oppilailtaan mahdollisuuden jatko-opintoihin.

Taiteen perusopetuksen järjestäjä vastaa myös tavasta, jolla oppilaat otetaan perusopetukseen. Oppilaiden valitsemistavasta oli mainittu vain 44 %:ssa tutkituista opetussuunnitelmista. Ilman selkeää oppilaiden valintatapaa on kyseenalaista ovatko kaikki oppilaat tasavertaisessa asemassa oppilaspaikkaa haettaessa.

Suurimmat puutteet opetussuunnitelmissa koskivat oppilaiden arviointia. Laissa taiteen perusopetuksesta sanotaan, että perusopetukseen osallistuneille annetaan todistus, josta ilmenee opetuksen sisältöalueet, sisältöalueella käsitelty oppiainekokonaisuus sekä opetukseen käytetty aika. Tutkituista opetussuunnitelmista vain hieman yli puolet sisälsi maininnan todistuksen antamisesta. Ilman säännöllistä ja jatkuvaa arviointia on sekä oppilaan että opettajan lähes mahdoton seurata oppilaan kehitystä.

Ilman kirjallista dokumenttia annetusta opetuksesta ja sen sisällöstä on oppilaan lähes mahdotonta todistaa saaneensa opetusta. Ilman yhtenäistä arviointimenettelyä on oppilaitosten välisten tavoitteiden ja sisällön seuraaminen hankalaa. Yhtenäinen todistuskäytäntö helpottaa myös opiskelijan mahdollisuuksia verrata saamaansa opetusta esimerkiksi vaihtaessaan paikkakuntaa. Niissä kansalaisopistoissa, joiden opetussuunnitelmissa ei ole mainintaa arvioinnista ja todistuksen antamisesta, jää eräs taiteen perusopetuksen tärkeimmistä kriteereistä täyttymättä.

9.2. Musiikin opetus kansalaisopistoissa

Taiteen perusopetusta ryhdyttiin valmistelemaan 1980-luvun loppupuolella aivan erilaisissa taloudellisissa olosuhteissa, missä tänä päivänä eletään. Julkisen rahoituksen pienentyminen on selvästi nähtävissä myös kansalaisopistojen toiminnassa. Myös paikkakuntakohtaiset erot vaikuttavat opetuksen laatuun ja määrään; isot kunnat voivat tarjota paremmat mahdollisuudet taiteen perusopetuksen järjestämiseen. Sellaisissa kunnissa, joissa toimii sekä taiteen perusopetusta antava kansalaisopisto ja lakisääteistä musiikin opetusta antava musiikkiopisto on opetuksen turhien päällekkäisyyksien karsiminen ja yhteisten opettajien käyttö helpompaa.

Pienissä kansalaisopistoissa koko musiikin opetus on usein yhden opettajan harteilla. Tällöin monipuolisen instrumenttitarjonnan sekä yhteissoiton järjestäminen on hankalaa. Tutkituista kansalaisopistoista lähes puolessa (48,5%) annettiin soitinopetusta vain yhdessä instrumentissa.

Lukuvuoden pituudessa oli kansalaisopistojen välillä hyvinkin suuria eroja. Pisimmän ja lyhimmän lukuvuoden välinen ero oli neljä kuukautta.

Kansalaisopistojen normaali lukuvuosi on lyhyempi kuin musiikkioppilaitosten, mutta taiteen perusopetuksen osalta opetusmäärät ovat ajallisesti lähes samamittaiset. Näin ollen ne kansalaisopistot, joiden lukuvuosi on lyhyt tulisi vastaavasti tarjota oppilailleen enemmän opetusta viikossa, jotta perusopetuksen määrälliset kriteerit täyttyisivät.

Lähes puolet kansalaisopistoista ilmoitti kaikkien halukkaiden päässeensä opiskelemaan musiikkia. Vain muutama opisto ilmoitti, ettei pysty ottamaan ollenkaan uusia opiskelijoita. Kaikilla opistoilla ei ollut käytössään kaikkien hakeneiden lukumääriä, joten tältä osin ei voitu tutkia sisäänpääsyastetta luotettavasti. Myöskään lukuvuoden jälkeen lopettaneiden määrää ei selvitetty, joten todellista tietoa siitä, kuinka paljon oppilasmäärät kasvoivat, ei ole.

Eri musiikin lajien opiskelumahdollisuudet olivat painottuneet klassiseen musiikkiin. Klassista musiikkia opetettiin lähes kaikissa kansalaisopistoissa. Eräänä syynä tähän lienee pianonsoiton opiskelijoiden suuri määrä. Pianonsoittajien suuri määrä vaikuttaa myös siihen, että lähes neljännes opistoista antoi opetusta pelkästään klassisessa musiikissa. Viihde ja pop-jazz-musiikki opetettavana aineena on kuitenkin saanut merkittävän jalansijan. Musiikinopettajien omissa kommenteissa sen osuuden toivottiinkin kasvavan kysynnän jatkuvasti lisääntyessä.

Taiteen perusopetus kansalaisopistoissa on vahvasti painottunut instrumenttiopetukseen. 4-6-vuotiaille annettavaan valmentavaan opetukseen oli

mahdollisuus noin kolmanneksessa opistoista. Instrumenttiopetuksessa pääpaino oli voimakkaasti pianonsoiton opetuksessa.

Lähes 60 % opiskelijoista soitti pianoa. Myös hakijoista suurin osa, lähes 70 % halusi opiskelemaan painonsoittoa. Huomattavaa on, että lähes puolessa tutkituista opistoista oli mahdollisuus opiskella vain yhtä instrumenttia. Näistä opistoista suurin osa antoi opetusta vain pianonsoitossa. Vain joka viidennessä opistossa oli mahdollisuus opiskella useampaa kuin kolmea instrumenttia. Soitinopetus järjestettiin pääsääntöisesti yksilöopetuksena. Vain joka viidennessä suosi ryhmäopetusta instrumenttiopetuksessa.

Kansalaisopistojen tarjoama musiikin taiteen perusopetus vaihtelee huomattavasti eri kansalaisopistojen välillä. Osa opistoista on keskittynyt yksilöopetukseen, osa taas antaa opetusta pääasiassa yhteissoitossa erilaisissa orkestereissa ja kuoroissa. Lisäksi joissakin kansalaisopistoissa on mahdollisuus teoria-aineiden opiskeluun, osassa opistoista tämä mahdollisuus puuttuu. Täten yksittäisen oppilaan saamaa opetusta eri opistoissa ei ole voitu tässä tutkimuksessa luotettavasti selvittää. Kuitenkin niissä opistoissa, joissa oppilailla on mahdollisuus osallistua pelkästään yksilöopetukseen, on todennäköistä, ettei oppilaan saama taiteen perusopetuksen määrällinen kriteeri täyty.

Taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelman perusteissa ei ole mainintaa siitä, että oppilaan tulisi suorittaa opiskelemassaan instrumentissa tai teoria-aineissa kurssitutkintoja. Opetussuunnitelman perusteissa kuitenkin mainitaan, että opetus tulisi järjestää siten, että oppilaalla on mahdollisuus hakeutua korkea-asteen jatko-opintoihin. Suomalaisessa musiikin-opetusjärjestelmässä hakeutuminen jatko-opintoihin edellyttää kuitenkin

tietynasteisten kurssiutukintojen suorittamista. Näin ollen käytännössä musiikin taiteen perusopetusta antavien yksiköiden tulisi antaa oppilaille mahdollisuus näiden tutkintojen suorittamiseen, vaikka ne eivät pakollisia olisikaan. Kuten opetussuunnitelmia tutkittaessa, myös kyselylomakkeista kävi ilmi, että joka kolmas kansalaisopisto ei tarjonnut oppilailleen tätä mahdollisuutta. Näin ollen taiteen perusopetuksen kriteerien täyttyminen näiden opistojen osalta on kyseenalaista.

Opetussuunnitelmia tutkittaessa kävi ilmi, että noin puolet opistoista mainitsi opetussuunnitelmissaan lain asettaman todistuksen antamisesta. Kyselyn mukaan vain joka viides kansalaisopisto antaa oppilailleen todistuksen, josta oppilaan edistyminen ilmenee. Yleisimmin käytetty arviointitapa oli opettajan ohjaava arviointi. Tällainen arviointi ei kuitenkaan ole oppilaan kannalta kovinkaan pätevä. Yhtenäisen todistuskäytännön puuttuminen vaikeuttaa opetuksen tason vertailua eri opistojen välillä sekä hankaloittaa oppilaan omaa edistymisensä seuraamista. Syitä kyseisen puutteen ilmenemiseen ei voitu tässä tutkimuksessa selvittää.

Tutkimustiedot osoittavat, että opetussuunnitelmien laatijat ja hyväksyjät eivät ole vieläkaan tarpeeksi selvillä perusopetuksen peruskriteereistä. Eräänä syynä tähän voi olla se, että tutkittujen kansalaisopistojen opetussuunnitelmat on hyväksytty melkein heti lain voimaan tulon jälkeen ja tällöin ei asiasta ole vielä ollut tarpeeksi käytännön tietoa, eikä opetussuunnitelmia ole sen jälkeen uudistettu eikä pidetty ajan tasalla.

Kansalaisopistojen musiikinopettajat pitivät taiteen perusopetusta omissa kommentissaan hyvänä vaihtoehtona. Taiteen perusopetus on tuonut

vapauksia kehittää opetusta enemmän käytäntöä vastaavaksi ja vuorovaikutusta lisääväksi. Vaikkakin tutkimuksen mukaan musiikin perusopetus ei ole toteutunut aivan vaatimusten mukaisesti, on uuteen taiteen perusopetuslakiin sisällytetty mahdollisuus kahden eritasoisen opetussuunnitelman toteuttamisesta oikean suuntainen ratkaisu kehitettäessä suomalaista musiikkikasvatusjärjestelmää. Musiikinopetuksen yhtenäistäminen vaatii kuitenkin jonkinlaisen seurannan siitä, että tietyt peruskriteerit opetuksessa ja sen arvioinnissa tulevat täytetyksi. Tällä tavoin oppilaiden etu musiikinopetuksessa tulee huomioiduksi mahdollisimman tehokkaasti.

LÄHTEET

- Anon. 1990. Taideopetus. Keski-Suomen läänin perusopetustyöryhmän muistio 1990. Jyväskylä: Keski-Suomen kopiokeskus.
- Anon. 1991. Taideopetustyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1991: 22. Helsinki.
- Asetus taiteen perusopetuksesta 1.6.1992 nro 463/92.
- Atjonen, P. 1993. Kunnan opetussuunnitelma koulun hallinnollisen ja pedagogisen kehittämisen kohteena ja välineenä. Acta Universitatis Ouluensis. E 11.
- Falk, P. 1993. Taidekasvatus ja taiteen perusopetus Kuopion läänissä. Kuopion läänin taidetoimikunta, Kuopion lääninhallituksen koulutus- ja kulttuuriosasto, sosiaali- ja terveystosasto.
- Hallituksen esitys no 211, 1991. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi taiteen perusopetuksesta sekä peruskoululain 26 § ja lukiolain 18 § muuttamisesta.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi. HE 86/97.
- Harva, U. 1971. Suomalainen aikuiskasvatus. Helsinki: Tammi.
- Heikkilä, A. 1994. Kansalaisopistojen nykytilanteesta ja tulevaisuudesta. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Hirsjärvi, S. 1982. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava.

- Huuhka, K. 1969. Kansalais- ja työväenopisto oppilaitoksena. Teoksessa Ruusala (toim.) Tiedon ja taidon tiellä. Kansalais- ja työväenopistoliike 70 vuotta. KTOL 50 vuotta. Kansalais- ja työväenopistojen liitto. Helsinki.
- Kangasniemi, E. 1984. Opetussuunnitelman ja koulun sisäinen kehittäminen. Kasvatus 14 (6), 428-432.
- Kansalaisopistolaki 3.8.1992 722/92.
- Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1.1.1993 nro 705/92.
- Laki taiteen perusopetuksesta 1.6.1992 nro 424/92.
- Laki taiteen perusopetuksesta annetun lain muuttamisesta. 1.1.1993 732/92.
- Laki yhteisistä opettajista 1.1.1993 710/92.
- Laukkanen, R. 1983. Opetussuunnitelman tehtävistä. Kasvatus 15 (6), 392-397.
- Louhivuori, J. 1990. Näkökulmia ja kokemuksia musiikkikasvatusjärjestelmästä. Teoksessa: Taidekasvatus. Keski-Suomen läänin perusopetusjärjestelmän muistio 1990. Jyväskylä: Keski-Suomen kopiokeskus. Liite 2, 1-4
- Malinen, P. 1992. Opetussuunnitelmat koulutyössä. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Musiikkioppilaitoslaki 1.8.1995 nro 516/95.
- Opetushallitus 1993. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. Hyväksytty opetushallituksessa 19.5.1993. Annettu kunnanhallituksille opetushallituksen määräyksellä nro 23/011/93. Teoksessa: Porna, I ja Väyrynen, P. (toim.) Taiteen perusopetuksen käsikirja. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 55-72.
- Porna, I. Henkilökohtainen tiedonanto Suomen kuntaliitosta. 28.4.1998.
- Porna, I. 1993. Taiteen perusopetuksen lainsäädäntö ja soveltaminen. Teoksessa: Porna, I. ja Väyrynen, P. (toim.) Taiteen perusopetuksen käsikirja. 75-81. Suomen Kuntaliitto: Helsinki.

- Porna, I. (toim.) 1995 Taiteen perusopetuksen vuosikirja 1995. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Porna, I. (toim.) 1998 Taiteen perusopetuksen vuosikirja 1998. Suomen kuntaliitto. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Puurula, A. & Väyrynen, P. 1992. Tie taidedekasvatukseen. Kunnan koulutoimenjohtajien käsityksiä taiteen perusopetuksen järjestämismahdollisuuksista. Opetushallituksen julkaisusarjat. Raporttisarja 27/1992.
- Rauste-won Wright, M & Wright, J. 1994. Oppiminen ja koulutus. WSOY: Porvoo 1994.
- Ropo, E. 1992. Opetussuunnitelmastrategiat elinikäisen oppimisen kehittämisessä. Kasvatus 23 (2) 99-110.
- Ropo, E. 1993. Opetussuunnitelma teidekasvatuksessa. Teoksessa: Porna, I ja Väyrynen, P. (toim.) Taiteen perusopetuksen käsikirja. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 55-72.
- Sihvonen, J. 1997. Sivistystä kaikille vai valituille. Kansalaisopistotoiminnan kehitys vapaasta kansanvalistustyöstä maksupalveluun. Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuomikoski, P. 1993. Uuteen aikaan - Taiteen perusopetus uuden ajan airueena. Teoksessa: Porna, I & Väyrynen, P. (toim.) Taiteen perusopetuksen käsikirja. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Tuomikoski, P & Moitus, S. 1992. Näkökulmia taidekasvatukseen. Taiteen keskustoimikunnan käsikirja no 4. Jyväskylä: Gummerus.
- Väyrynen, P. 1993. Taide ja ihmisen kehitysprosessi. Teoksessa: Porna, I ja Väyrynen, P. (toim.) Taiteen perusopetuksen käsikirja. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 44-54.
- Yrjölä, P. 1996 (toim.) Kansalaisopiston tila 1995. Opetushallitus. Arviointi: 3/96 Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Liite 1. Muuttujaluettelo

no	muuttujan nimi	luokka
1	opetuksen jatkuvuus	opetussuunnitelma
2	opetuksen laajuus	opetussuunnitelma
3	valmentavan opetuksen tavoitteet	opetussuunnitelma
4	valmentavan opetuksen sisältö	opetussuunnitelma
5	perusopetuksen tavoitteet	opetussuunnitelma
6	perusopetuksen sisältö	opetussuunnitelma
7	aikuisopetuksen tavoitteet	opetussuunnitelma
8	aikuisopetuksen sisältö	opetussuunnitelma
9	opetusjärjestelyt	opetussuunnitelma
10	todistus	opetussuunnitelma
11	oppilaiden valinta	opetussuunnitelma
12	kurssitukintomahdollisuus	opetussuunnitelma
13	lukuvuoden pituus	yleiset asiat
14	oppilaiden valintatapa	yleiset asiat
15	sisäänpääsymahdollisuus	hakijat
16	ilman opiskelupaikkaa jääneet	hakijat
17	hakijoiden instrumenttijakautuma	hakijat
18	keskeyttäneet	opetus
19	musiikin lajit	opetus
20	valmentava opetus	opetus
21	valmentavan opetuksen ryhmät	opetus
22	solistinen soitinopetus	opetus
23	opetuksen jakautuminen	opetus
24	yksilöopetus	opetus
25	yksilöopetus ryhmän sisällä	opetus
26	ryhmäopetus	opetus

27	teoria- ja säveltapailuopetus	opetus
28	teoriaopetuksen kesto	opetus
29	musiikkiteidon opetus	opetus
30	musiikkitieto-opetuksen kesto	opetus
31	yhteissoiton opetus	yhteissoitto
32	soittimen kurssitutkintomahdollisuus	tutkinnot
33	tutkintojen määrä	tutkinnot
34	teoriatutkintomahdollisuus	tutkinnot
35	tutkintojen määrä	tutkinnot
36	tutkintojen suorituspaikka	tutkinnot
37	oppilaan arviointi	arviointi

opetussuunnitelma	sisältää	12	muuttujaa
yleiset asia	sisältää	2	muuttujaa
hakijat	sisältää	3	muuttujaa
opetus	sisältää	13	muuttujaa
yhteissoitto	sisältää	1	muuttujaa
tutkinnot	sisältää	5	muuttujaa
arviointi	sisältää	1	muuttujaa

	yhteensä	37	muuttujaa

Liite 2. Kyselylomake

1

OSA 1 YLEISET ASIAT

1. Opiston nimi: _____

2. Lukuvuoden pituus taiteen perusopetusta koskien :
_____ vkoa / vuosi

3. Millä tavalla oppilaat valitaan opiston oppilaiksi?

Testillä Ilmoittautumisjärjestyksessä

Arvalla Jokin muu : _____

4. Pääsivätkö kaikki halukkaat opiskelemaan syksyllä -97

Kyllä Ei

5. Jos ei, niin montako oppilasta jäi ilman opiskelupaikkaa?

6. Mihin instrumentteihin oli eniten hakijoita syksyllä -97. Mainitse
Mainitse kolme suosituinta.

Instrumentti	Hakijamäärä
1. _____	_____
2. _____	_____
3. _____	_____

6. Montako oppilasta keskeytti lukuvuonna 1996-97 opiskelun?

7. Missä seuraavista musiikin lajeissa opistossa annetaan opetusta:

Musiikkiteknologia	☐	Pop-jazzmusiikki	☐
Viihdemusiikki	☐	Musiikkiteatteri	☐
Klassinen musiikki	☐	Kansanmusiikki	☐

8. Annetaanko opistossa valmentavaa opetusta 3-6 vuotiaalle

Kyllä Ei

9. Jos annetaan, niin minkä ikäisille ryhmät ovat ja minkä kokoisia ne ovat ?

Ryhmä ja ikä

Koko

OSA 2 SOITINOPETUS JA TEORIAN OPETUS

1. Missä instrumenteissa opistossa annetaan solistista soitinopetusta ? Oppilasmäärä / soitin.

Instrumentti	Oppilasmäärä
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. Annetaanko opetusta

Yksityisopetuksena Ryhmäopetuksena

3. Jos opetusta annetaan henkilökohtaisena yksityisopetuksena niin paljonko oppilas saa opetusta min / vko ?

4. Jos oppilas saa yksityisopetusta ns. ryhmän sisällä, paljonko kukin oppilas saa henkilökohtaista opetusta min / vko

5. Jos opetusta annetaan vain ryhmäopetuksena, minkä kokoisia soitinkohtaiset ryhmät ovat, ja mikä on opetuksen kesto min / vko

Instrumentti	Ryhmän koko	Kesto
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

6. Annetaanko opistossa teorian ja säveltapailun opetusta?

Kyllä Ei

7. Jos annetaan, niin opetuksen kesto min./ vko / ryhmä

8. Annetaanko opistossa musiikkitiedon tai musiikin historian opetusta ?

Kyllä Ei

OSA 4 TUTKINNOT

1. Onko opiston opiskelijoilla mahdollisuus tehdä solistisen soittimen kurssitutkintoja

Kyllä

Ei

2. Jos kurssitutkintomahdollisuus on, niin missä instrumenteissa ja minkä tasoisia tutkintoja on tehty lukuvuonna 1996-97

Insrumentti	tutkinto	määrä
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

3. Onko opiston opiskelijoilla mahdollisuus tehdä teorian ja säveltapailun tutkintoja ?

Kyllä

Ei

4. Jos kurssitutkintomahdollisuus on, niin minkä tasoisia teoria-
tutkintoja on tehty lukuvuonna 1996-97 ?

tutkinto	määrä
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

5. Missä oppilaitoksessa tutkinnot suoritetaan?

OSA 5 OPPILAAN ARVIOINTI

Mitä seuraavista tavoista käytetään oppilaan edistymisen
arvioinnissa ?

- Opettajan ohjaava arviointi.
- Lautakunnan arvosteleva vuositutkinto / soittokoe.
- Lautakunnan arvosteleva lukukausien lopussa tapahtuva esiintyminen.
- Oppilaalle annettava todistus, josta edistyminen ilmenee
- Jokin muu, mikä _____

Loppuun voitte lisätä omia kommentteja sekä näkökantoja taiteen
perusopetuksen toteutumisesta opistossanne. Kiitoksia kärsivällisyydestä.

Helsinki 24.3.1998

Kansalaisopistojen musiikinopettajille**Asia: Kysely taiteen perusopetuksesta**

Arvoisa vastaanottaja,

Suomen Kuntaliiton sivistystoimen yksikkö on seurannut taiteen perusopetuksen kehittymistä lain voimaantulosta lähtien. Seuranta on tähän asti kohdistunut ensi sijassa määrälliseen rekisteröintiin. Viimeisin rekisteri on vuodelta 1996 ja se on julkaistu Taiteen perusopetuksen vuosikirjassa 1998, jota voi tilata Kuntaliiton julkaisumyynnistä puh (09)7711.

Laadullinen ns. pilottiseuranta aloitettiin vuonna 1997, jolloin valmistui teatteri-ilmaisun toteutumista selviteltyt raportti. Vastaava kysely lähtee tällä viikolla sanataiteesta. Kuntaliitto on sopinut Tapani Komulaisen kanssa kansalaisopistojen musiikin perusopetusta koskevan selvitystyön tekemisestä osana hänen opinnäytettään Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitokselle. **Pyydämmekin teitä vastaamaan huolellisesti oheiseen kyselylomakkeeseen ja palauttamaan se määräaikaan eli viimeistään huhtikuun 1998 loppuun mennessä osoitteeseen: TAPANI KOMULAINEN, VIERTOKATU 33, 87150 KAJAANI.**

Kyselystä valmistuu aikanaan Kuntaliiton raportti, joka tullaan toimittamaan kaikille kyselyssä mukana olleille. Lisäksi pyrimme järjestämään asiasta myös asiantuntijaseminaarin syyskaudella 1998.

Yhteistyöstä ja vaivannäöstä kiittäen

Ismo Porna
Erityisasiantuntija
Kulttuuri ja taidekasvatus
Puh. (09)7712025

Liite: Kyselylomake
Lista kyselyyn kutsutuista

ARVOISA MUSIIKIN OPETTAJA

Mukana seuraava kyselylomake on osa tutkimusta, jossa selvitetään musiikin taiteen perusopetuksen toteutumista kansalaisopistoissa tällä hetkellä eli kysymykset koskevat vain taiteen perusopetuksen kriteerit täyttävää musiikin opetusta. Kysyttävät asiat eivät siis koske opistojen muuta musiikin opetusta.

Seuraavassa hieman selvennyksiä ja "täyttöohjeita".

OSA 1

Jos teillä ei ole käytössänne täysin tarkkoja lukuja yrittäkää arvioida määrät mahdollisimman tarkasti.

Valmentava opetus tarkoittaa tässä 3-6 vuotiaalle annettavaa ryhmäopetusta.

OSA 2

Tämä osa käsittelee solistista soitinopetusta.

Ensimmäinen kohta. Täyttäkää instrumentin nimi ja oppilasmäärä

Kohta jossa kysytään opetuksen kestoa. Jos opetus on jaettu eri tasoihin, joiden kesto on eri mittainen, niin mainitkaa myös ne.

Esim. I taso 20 min / vko, II taso 30 min / vko jne.

Sama koskee myös teoria ja musiikkitietokohtaa.

OSA 3

Tähän kohtaan tulevat **taiteen perusopetusta saavat** laulu- ja soitinyhtyeet.

Ryhmän nimellä tarkoitetaan sitä nimikettä, millä se esiintyy opiston ohjelmassa

Esim. puhallinorkesteri I, lapsikuoro II, viihdeyhtye jne.

OSA 4

Täyttäkää tutkintojen määrät mahdollisuuksien mukaan

OSA 5

Täyttäkää ne kohdat, joita käytetään oppilaan arvioinnissa.

Vastaa mielelläni lomakkeen täyttöä koskeviin kysymyksiin.

Kiitoksia suunnattomasti jo etukäteen valtavasta vaivannäöstänne.

Kiitos !!

Tapani Komulainen

08-6141314 040-5510455

Liite 5. Muistutuskirje

HYVÄ VASTAANOTTAJA

Lähetin teille jokin aika sitten kyselylomakkeen, jossa kysyttiin taiteen perusopetuksen toteutumisesta musiikin osalta kansalaisopistossanne.

Kiitän, mikäli olette jo vastannut. Mikäli ette vielä ole ehtinyt palauttaa vastaustanne, pyydän teitä ystävällisesti tekemään sen mahdollisimman pian. On tärkeää, että saamme kaikilta henkilöiltä -myös teiltä- vastauksen, jotta vastaajien lukumäärä saataisiin mahdollisimman suureksi ja tuloksista riittävän luotettavia johtopäätösten tekoa varten.

Teidän vastauksenne on tärkeä, sillä sitä ei voida korvata kenenkään toisen vastauksilla. Tuloksia tarkastellaan ainoastaan tilastollisin menetelmin, joten yksittäisen vastaajan tiedot eivät tule millään tavoin näkyviin.

Parhaimmat kiitokset tutkimukseen osallistumisestanne.

Ystävällisin terveisin

Tapani Komulainen

Ps. Vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin tiedusteluihin

p. 08-6131038, 040-5510455

Liite 6. Kansalaisopistoissa suoritettut kurssitutkinnot 1996-1997

<u>tutkinto</u>			<u>määrä</u>
piano	peruskurssi	1/3	59
piano	peruskurssi	2/3	33
piano	peruskurssi	3/3	14
kitara	peruskurssi	1/3	1
kitara	peruskurssi	2/3	2
huilu	peruskurssi	1/3	6
huilu	peruskurssi	2/3	2
huilu	peruskurssi	3/3	1
harmonikka	peruskurssi	1/3	2
harmonikka	peruskurssi	2/3	2
sähkökitara	peruskurssi	1/3	1
sähkökitara	peruskurssi	2/3	1
viulu	peruskurssi	1/3	9
viulu	peruskurssi	2/3	7
lyömäsoittimet	peruskurssi	1/3	2
saksofoni	peruskurssi	2/3	4
saksofoni	kurssitutkinto	I	1
trumpetti	peruskurssi	1/3	1
klarineti	peruskurssi	1/3	2
tuuba	peruskurssi	1/3	1
pasuuna	peruskurssi	2/3	2

Teoria- ja säveltäpailututkinnot 1996-97

		<u>määrä</u>
peruskurssi	1/3	122
peruskurssi	1/3	95
peruskurssi	3/3	50
musiikkitieto		19

TAITEEN PERUSOPETUKSEEN LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ

- 1 **Laki taiteen perusopetuksesta (424/92, muutos 732/92)**
Annettu 15.5.1992 ja tullut voimaan 1.6.1992.
Asetus taiteen perusopetuksesta (463/92)
Annettu 27.5.1992 ja tullut voimaan 1.6.1992.
- 2 **Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (705/92)**
Annettu 3.8.1992 ja tullut voimaan 1.1.1993. Taiteen perusopetuksen rahoituksesta on säädetty lain 7 §:n 9 momentissa, 8 §:n 5 momentissa ja 17 §:ssä sekä taiteen perusopetuslain 5a :ssä.
Asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (820/92)
Annettu 28.8.1992 ja tullut voimaan 1.1.1993.
- 3 **Peruskoululain muutos (707/92) ja lukiolain muutos (708/92)**
Peruskoululain 26 §:n ja lukiolain 18 §:n (tulleet voimaan 1.6.1992) peruskoulussa ja lukiossa voi olla kerhoja, joiden toimintaan voivat osallistua myös muut kuin peruskoulun tai lukion oppilaat. Näiden yhteydessä on viitattu taiteen perusopetuslainsäädäntöön, jolloin peruskoulun ja lukion kerhoille voidaan hyväksyä erikseen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma varsinaisen koulun ulkopuolisena toimintona.
- 4 **Kansalaisopistolaki (722/92)**
Tullut voimaan 1.1.1993 ja korvaa entisen vuodelta 1962 olleen kansalais- ja työväenopistojen valtionapulain. Lain 1 §:ssä mainitulla "muulla koulutuksella" tarkoitetaan mm. taiteen perusopetusta osana kansalaisopistotoimintaa.
Kansalaisopistoasetus (1313/92)
Tullut voimaan 1.1.1993.
- 5 **Musiikkioppilaitoslaki (723/92)**
Tullut voimaan 1.1.1993 ja muuttaa vuodelta 1987 peräisin olevan lain valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista (402/87). Valtionosuutta saavissa musiikkikouluissa ja -opistoissa annettava opetus on musiikin perusopetusta. Konservatorioissa annetaan musiikin ammatillista opetusta. Musiikkioppilaitoslainsäädännön uudistaminen on vireillä. Asiaa koskeva musiikkioppilaitostyöryhmän muistio (Opm:n työryhmien muistioita 1993:2) luovutettiin 31.1.1993.
Musiikkioppilaitosasetus (692/87)
Tullut voimaan 1.8.1987 ja muutettu nimen osalta asetuksella 27.11.1992.
- 6 **Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (728/92)**
Tullut voimaan 1.1.1993 ja korvaa vuodelta 1981 peräisin olevan samannimisen lain. Lain 1 §:n mukaan "kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla".
- 7 **Laki (710/92) ja asetus (1180/92) yhteisistä opettajista**
Tulleet voimaan 1.1.1993. Lain 1 §:n mukaan opetusministeriön ja opetushallituksen toimialaan kuuluvilla kouluilla ja muilla opetusta antavilla oppilaitoksilla voi olla yhteisiä opettajia. Yhteisiä opettajia voi olla lisäksi muissakin oppilaitoksissa ja muussa opetustoiminnassa. Asetuksen 1 §:n mukaan opettajia voi olla taiteen perusopetuksessa silloinkin, kun opetusta annetaan muualla kuin laissa tarkoitetuissa oppilaitoksissa.

Laki taiteen perusopetuksesta (424/92)

1 §

Taiteen perusopetuksella tarkoitetaan tavoitteellista ja vuosittain etenevää eri taiteenalojen opetusta, jota järjestetään ensisijaisesti lapsille ja nuorille.

Taiteen perusopetuksen tulee tukea oppilaiden persoonallisuuden kehitystä sekä antaa oppilaille opetettavan taiteenalan tietoja ja taitoja samoin kuin valmiuksia ilmaista itseään. Taiteen perusopetus järjestetään siten, että se luo oppilaille edellytykset hakeutua taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

2 §

Taiteen perusopetuksen järjestämisestä päättää kunta. Kunta voi järjestää taiteen perusopetusta käyttämällä hyväksi kunnan ulkopuolisia palveluja.

3 §

Opetushallitus antaa taiteen perusopetuksessa noudettavat eri taiteenalojen opetussuunnitelmien perusteet, joissa määrätään opetuksen tavoitteista ja pääsisältöalueilta ja joiden pohjalta kunta laatii opetussuunnitelmat kullekin taiteenalalle.

4 §

Oppilaalle, joka on osallistunut taiteen perusopetukseen, annetaan todistus. Todistukseen tulee merkitä annetun opetuksen sisältö, opetukseen käytetty aika sekä selvitys oppilaan saavuttamista tiedoista ja taidoista.

5 §

Taiteen perusopetusta antavan opettajan kelpoisuudesta säädetään asetuksella ja määrätään sen nojalla tarvittaessa tarkemmin opetushallituksen päätöksellä.

5 a §

Kunta, joka järjestää tässä laissa tarkoitettua opetusta, saa valtionosuutta taiteen perusopetuksen käyttökustannuksia varten siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (705/92) säädetään. (Laki taiteen perusopetuksesta annetun lain muuttamisesta 732/92; voimaantulo 1.1.1993)

6 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

7 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1992.

Asetus taiteen perusopetuksesta (463/92)

1 §

Taiteen perusopetusta voi antaa henkilö, jolla on asianomaisen taiteen alan opettajan kelpoisuus jossakin opetushallituksen toimialaan kuuluvassa oppilaitoksessa.

Taiteen perusopetusta voi antaa myös henkilö, jolla on asianomaiselle taiteen alalle soveltuva muu koulutus tai alalla työskentelyn kautta hankittu riittäväksi katsottava pätevyys. Opetushallitus voi antaa määräyksiä tässä momentissa tarkoitetuista pätevyysvaatimuksista.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1992.